

TORASÄKEET

ANTOLOGIA

Jopa Säkeet

ANTOLOGIA

TOIMITTANUT SUSINUKKE KOSOLA

K O L E R A

Kannet ja taitto Susinukke Kosola
Toimittanut Susinukke Kosola

Julkaisija Kolera 2015
Valmistaja Books on Demand, Norderstedt, Saksa

ISBN: 978-952-7149-02-7
ISBN: 978-952-7149-03-4 (PDF)

www.kolerakp.blogspot.com
kolerakp@gmail.com

Tekijänoikeudet säilyvät tekijöillä.

TOIMITTAJAN ESIPUHE

I.

Paljon ovat kirjat imeneet bensaa ja syöneet sorahiekkaa upseerien nahkakenkien alla. Aina samoista syistä, aina eri syistä.

On vuosi 1933 ja Kaarlo Uskelan teos *Pillastunut runohopo* palaa vasten öistyvää taivasta. Oikeus on langettanut päätöksensä teoksen vaarasta ja määrännyt sen tuhon. On vuosi 1942 ja Elvi Sinervo kirjoittaa kynäntyngällään ohuelle vessapaperille päivän toista säettä. Hän nojaa vasten kiviseinää, korvat tarkkoina, valmiina tunnistamaan vartijan raskaan askeleen. Kirjoittaminen on kiellettyä, ja se on yksi niistä syistä, miksi hän kirjoittaa. Kuolla seisaaltaan mieluummin kuin...

Minä pyörin toimistotuolissani huoneen hämärässä, kynänvartta pureskellen. Selailen Sinervon teoksen *Pilvet* ties kuinka monetta painosta. Säkeet on hiottu, painettu kermanvalkoiselle paperille – vuonna 1984 Loimaan kirjapainossa, lukee ensimmäisellä sivulla. Yritän kuvitella, miltä olisi tuntunut lukea sitä vankileirillä, vessapaperille suttuisesti kirjoitettuna, kannet jonkun takkikankaasta revittyinä. Ei, en voi koskaan lukea tätä niin kuin Sinervo sen kirjoitti.

Sinervolle ja Uskelalle yhteiskunta edusti vihollista. Ja mitä nyt viholliset edustavat, erimuotoisia pahuuksia: ristiriitaisia intressejä, mätiä arvoja, epäoikeudenmukaista toimintaa, ja – näille kahdelle ihan konkreettista – vangitsijaa. Heidän yhteiskunnallisuutensa oli hyökkäys oman moraalin ja arvomaailman kanssa ristiriidassa olevia vallitsevuuksia kohtaan. Sinervo hyökkäsi valkoisten valtaa vastaan, Uskela kirkkoa ja valtiota. Olisi kuitenkin kovin kapeakatseista määritellä yhteiskunnallinen runous yksinomaan sellaiseksi, joka haastaa vallitsevuuden. Vaikkapa pelkästään siksi, että haastaminen voi tarkoittaa yhteisidentiteetin luomista, sivistämistä, ohjeistamista, paljastamista, hyökkäämistä, kritisoimista, pilkkaamista tai vaihtoehtoisen perspektiivin tarjoamista. Siinä missä Uskela kirjoitti tarinoita, jotka havainnollistivat ”tyhmälle kansalle” riiston olemuksen, kirjoitti Topelius kansan yhteistä identiteettiä.

Puhumattakaan siitä, että useissa tapauksissa jo pelkkä kynään tarttuminen on ollut haaste. Yksi tällaisista esimerkeistä on 1900-luvun alun työväenrunous, jonka kipinät tarttuivat vastaluodun Suomi-

neidon helmaan. Uudistunut koulujärjestelmä mahdollisti runouden nousun muualtakin kuin sivistyneistön keskuudesta. Asetelma nurjahti, runous ei enää ollutkaan pelkkä eliitin täyttämä ruokakuppi. Toisena mielenkiintoisena esimerkkinä voi pitää vuonna 1926 ilmestynyttä Hilja Valtosen romaania *Nuoren opettajattaren varaventtiili*. Kirja oli monin tavoin mullistava ja kantaa ottava viihderomaani. Itse asiassa se oli niinkin hyvä, että ihmiset eivät uskoneet, että sen olisi voinut kirjoittaa nainen. Ajateltiinkin, että Hilja Valtonen on mieskirjailijan nimimerkki. Voi nähdä, että tekijän sukupuolella oli olennainen rooli yhteiskunnallisten valta-asetelmien haastamisessa ja murtamisessa. Näin ollen itse kirjoittaminen tai julkaisu tekona voi haastaa, vaikka itse sisältö ei niin tekisikään.

Joskus tämä valuu omituisiin muotteihin: tuskin mikään runoelma on ollut niin vahvasti yhteiskunnallinen kuin *Kalevala*. Aikanaan se oli fennomanian kruunukivi, kansan ikioma myytti. Kuitenkaan kirja ei ollut edes julkaisuajanaan mikään myyntimenestys. Sitä kuvailtiin raskaaksi ja vaikeaksi, eikä sitä pahemmin luettu, vaikka niin nykyhetkestä käsin voisi kuvitella. Silti se on Topeliuksen kirjoittaman *Maamme kirjan* lisäksi suomalaisen identiteetin kulmakiviä.

Otan kirjahyllystäni sinisen kirjan, jonka kanssa ei lue sanaakaan. Se on Neuvostoliiton aikana kirjoituskoneella kirjoitettu, käsin sidottu *Vysotskin kootut*, joka päätyi isoäitini omistukseen kierrettyään ensin kymmenet, ellei sadat, käsiparit. Sen sivut ovat ohuita, jotta kirjoituskoneen muste olisi läpäissyt mahdollisimman monta liuskaa kerralla. Näin yhdellä kirjoituskerralla oli mahdollista saada kirjoitettua monta kirjaa. Tämän kappaleen sivut olivat selvästi paperipinon viimeisimpiä, muste on levinnyttä, kirjainten ääriviivat sulautuvat kellertävään paperiin. Tämäkin kirja on esine. Mitä se merkitsikään heille, jotka ovat henkensä uhalla ottaneet sen vastaan, lukeneet sitä hämärästi valaistuissa huoneissa. Se symboloi vapautta, sitä, ettei Neuvostoliiton koura yllä kaikkeen. Ihmiseltä ei voi viedä kaikkea. Pelkkä näiden kirjojen olemassaolo antoi uskoa. Se muistutti, että hiljaisen ja harmaan pinnan alla on liikettä, ja ne ajatukset, joita ei sanota ääneen, elävät siellä, jopa palavat. Olen esitellyt sitä kirjaa ihmisille joidenkin esitysten tai luentojen aikana. Sanaakaan ymmärtämättä he tunsivat sen voiman.

Yhteiskunta, aika, taide on aina ollut erottamaton kolmikko, vuorovaikutuksessa tai vastavaikutuksessa maailmaan. Mutta kyse on aina ollut paljon enemmän kuin pelkästään tekstin sisällöstä.

II.

Nyt. Vuonna 2012 Poesia julkaisi teoksen *Puheenvuoroja. Nykyrunouden yhteiskunnallisuudesta*, jossa joukko kirjoittajia pohti eri keinoin runouden kytköksiä yhteiskuntaan ja keinoja, joilla runous pystyy vaikuttamaan. Se sisältää runoja ja kirja-analyysityyppisiä esseitä. Savukeitaan julkaisemassa *Poetiikka*-sarjassa yhteiskunnallisuus on jatkuvasti läsnä. Vuoden 2012 ensimmäisessä *Parnassossa* haastateltiin joukkoa turkulaisia runoilijoita, joilla kaikilla on tietynlainen käsitys runouden tehtävästä, mutta niin muotojen kuin käsitystenkin moninaisuudesta ei ole nähtävissä mitään selkeää yhtä linjaa. ”Politiikka ei ole kadonnut runoudesta”, lukee yhdellä sivulla. Heti seuraavalla Henry Lehtonen julistaa: ”Poliittisuus on täällä kirosana.”

Runouden yhteiskunnallisuudesta puhuttaessa keskustelu – varsinkin kun se käydään runoilijan ehdoilla – palautuu siihen, millaisena runoilija näkee oman roolinsa, runoutensa ja tekonsa suhteessa yhteiskuntaan. Ja tietenkin siihen, mitä tarkoitetaan sillä yhteiskunnalla.

Sen sijaan siis, että olisin yrittänyt tehdä vielä yhtä tutkielmaa tai esseetä runouden yhteiskunnallisuudesta, halusin hyödyntää juuri tätä pirstaloitumista. Yhteisten arvojen, ideologioiden, identiteettien – miten sen haluaakaan käsittää – hajottua yksilölliseksi, myös asian tutkiminen vaatii uusia menetelmiä. Halusin luoda keskitetyn maalauksen sijasta sammakkoperspektiivistä käsin tehdyn kollaasin. Siinä missä Poesian *Puheenvuoroja* on luettavissa keskustelunavauksena, on tämän teoksen toimittava karttana. Sellaisena, jonka puut ovat metsästään piirtäneet.

III.

Edessäni on vajaan 40 runoilijan lista. Jokaiseen pitää yrittää saada yhteyttä, jokaiselle lähetettävä osallistumiskutsu, selitettävä tämän antologian ydin. Listan kokosin tavoittelemalla mahdollisimman monipuolista otantaa. Aforistikkoja, runokirjan julkaisseita muusikoita, megafoniin huutavia lavarunoilijoita ja sanataiteilijoita. Haluan kuulla kaikki. Suurimman osan yhteystiedot löytyvät netistä, toisiin saan yhteyden Facebookin kautta, osa on jo ennestään tuttuja, osa jää kaikista yrityksistäni huolimatta tavoittamattomiin. Kokonaisuus ei tule koskaan olemaan hallinnassani, ei, minulla ei ole aavistustakaan, mitä tästä projektista tulee. Mutta: se on yksi syy, ellei tärkein sellainen, toteuttaa tämä projekti. Pyydän kaikkia osallistujia lähettämään pienen selostuksen itsestään, pohdinnan, manifestin tai esseen omasta yhteiskunnallisuudestaan sekä runon, jonka voi siinä valossa lukea. Pyydän jokaista kutsuttua suhteuttamaan oman poetiikkansa ja identiteettinsä yhteiskunnallisuuden käsitteeseen. Tarkoituksenani on

saada sarja runoilijoiden omakuvia – miten he kokevat yhteiskunnan ja roolinsa siinä. Miten he kokevat runoutensa nivoutuvan heidän käsitykseensä kirjallisuudesta ja yhteiskunnasta. Päätän, että en halua määrittää yhteiskuntaa tai yhteiskunnallisuutta tarkemmin, annan vapaat kädet, koska tarkoituksenahan on nimenomaan yksilö, sen kokemus kahdesta abstraktista termistä: yhteiskunta & runous.

36 kutsua. 30 vastausta. 25 osallistujaa. Luku laskee 24:ään, kun yksi runoilijoista palaa loppuun. Ammattitauti.

Moni kaipaamani näkökulma jää pois. En esimerkiksi saanut mukaan yhtäkään muusikkoa tai flarf-runoilijaa. En edes tiedä, kuinka monta sellaista näkökulmaa, joita en osannut kaivata, jäi pois.

IV.

Muutama kuukausi myöhemmin edessäni on sarja käsikirjoituksia. Editoin niitä minimaalisesti – mitä nyt kirjoitusvirhe tai lauserakenne siellä täällä. Alun perin olin ajatellut, että olisin projektin päätteeksi kirjoittanut jonkinlaisen analyysin tai yhteenvedon saamastani materiaalista, mutta mitä enemmän tekstejä sain, sitä arveluttavammalta analyysin kirjoittaminen tuntui. Lopulta niinkin paljon, että tunsin sen olevan ristiriidassa koko kirjan idean kanssa – miksi lähteä analysoimaan keskiarvoja ja pääpiirteitä teoksesta, jonka tarkoitus on nimenomaan olla sarja subjektiivisia kokemuksia?

En kykene kirjoittamaan tästä samalla tavalla kuin on kirjoitettu *Uskelasta ja Sinervosta*, miten on kirjoitettu *1900-luvun aatteellisen runouden pääpiirteet ja -tekijät* -nimistä esseestä.

Niinpä kirjoitin esipuheen projektin lähtökohdista enkä lopputuloksesta. Jokaisen antologiaan osallistuneen runoilijan kirjoituksen lähtökohdasta, itse antologian lähtökohdasta, itse idean lähtökohdasta; kartta, metsä, puu, multa, alkuaine. Vain sarja omakuvia voi luoda uskottavan maiseman.

Tämä kirja sitoo runouden, yhteiskunnan ja ajan runoudelle sekä ajalle uskollisin tavoin. Kiitän kaikkia antologiaan osallistuneita mahtavista teksteistä. On ollut kunnia ja etuoikeus olla kokoamassa tätä kirjaa.

Susinukke Kosola, Turussa, 20.4.2015

TAPANI KINNUNEN

Tapani Kinnunen (s. 1962) on kahdeksan runokokoelmaa julkaissut turkulainen runoilija. Viimeksi häneltä ilmestyi punkin tuloa Suomeen kuvaava romaani Noustiin kellareista (Robustos 2014).

.....

Kirjoitin runon *Wilhelm Tell* pari päivää sen jälkeen, kun minut oli leikattu Turun Yliopistollisessa Keskussairaalassa. Runo on kaikkein vapain taidemuoto: tarvitaan vain kynänpätkä ja paperia. Runoilija luo tekstissä uudestaan todellisuuden, tällä kertaa omakohtainen kokemus saa surrealistisia muotoja. Tulee mieleen David Cronenbergin elokuva *Alaston lounas*. Se perustuu ”leikkaa ja liimaa” -tekniikan kirjallisuudessa kehittäneen William S. Burroughsin romaaniin. Kyseinen herra esiintyy konkreettisesti runossa. Kirjallisten ansioiden lisäksi Burroughs muistetaan nistinä, joka ampui vaimonsa Wilhelm Tell -leikissä. Sen pitemmälle kokeellisuutta ei voi viedä. Runossa mainitaan Karri Kokon näköinen sairaanhoitajaharjoittelija. Kokko on 2000-luvulla liputtanut hanakasti kokeellisen kirjallisuuden ja vaihtoehtoisten julkaisukanavien puolesta. Kirjallisuus on liikkeessä. Kirjallisuus on myös aina osa yhteiskuntaa, vaikka runoilijat asemoivat tekstinsä usein kaikenlaisten systeemien ulkopuolelle.

WILHELM TELL

Karri Kokon näköinen
sairaanhoitajaharjoittelija
työnsi vuoteeni
leikkaussaliin.

Lääkäri heilutti
valtavia puutarhasaksia
ja sanoi:

”Kohta sinusta
tehdään runo.”

Yritin kammeta
itseni vuoteesta
mutta jalat
eivät kantaneet.

”Turha yrittää,
sinut on puudutettu
navasta alaspäin”,
lääkäri sanoi
ja työnsi
sakset sisääni.

William S. Burroughs
alkoi puhua:

”Nää on näitä juttuja
jotka jokaisen on
käytävä läpi
tullakseen joksikin.”

”Minä olen jo joku”,
sanoin vastaan
mutta nistihomo
ei kuunnellut.

”Minä leikin
Wilhelm Tell -juttua
vaimoni kanssa.

Sen sijaan että olisin
ampunut omenan
pään päältä
minä ammuin
hänet.”

”Helvetin huonosti
ammuttu”, sanoin

ja yritin sätkiä
vapaaksi.
”Voisitko olla
hetken liikkumatta?”
Burroughs pyysi
ja asetteli omenaa
pääni päälle.

MATTI LAITINEN

Matti Laitinen on kuntoutustyöläiskirjailija Stadista.

.....

Haluan tuoda julki runoillani tämän päivän työväenluokkaista vastakulttuuria ja toisinajattelua. Runoni ovat yhteiskunnallisesti kantaa ottavia. Niiden sisältö kaareutuu vahvasti vasemmalle. Vastustan ja kritisoin runoillani avoimesti tämän päivän yhteiskunnallista epäoikeudenmukaisuutta ja sitä ylläpitävää kansallista ja kansainvälistä kapitalismia. Säkeeni eivät kiertele tai kaunistele todellisuutta eivätkä myöskään hunajoi sitä.

Runoni perustuvat omassa elämässäni tekemiini havaintoihin sekä omiin kokemuksiini työssä, arjessa ja reissatessa maailmalla. Pysin elämässäni ja kirjoituksissani mahdollisimman suureen omaehtoisuuteen ja omavaraisuuteen sekä itsenäisyyteen. Tuotan tekstejä ja julkaisen niitä omien tuntemusteni mukaan.

Runoni edustavat tyylisuunnaltaan proletaarista käyttörunoutta. Tämä tarkoittaa sitä, että luomani arjen sanataide on kirjoitettu käyttöä varten – maailman muuttamiseksi. Runoihini ei sisälly mitään mystistä tai monitulkintaisuutta. Tekstieni aihepiirit liikkuvat vallankäytössä, vähäosaisuudessa, vammaisuudessa, mielenterveysongelmissa, ikääntymisessä, työttömyydessä, ihmisarvossa ja yhteiskunnasta syrjäytymisessä.

Vaikka useat runoni vaikuttavat synkiltä, en ole menettänyt omaa optimismiani oikeudenmukaisen yhteiskunnan saavuttamiseksi. Kapitalismi ei voi olla ratkaisu sellaiseen siedettävään, ihmisarvoiseen elämään maapallolla, joka takaisi jokaiselle ihmiskunnan jäsenelle perus- ja ihmisoikeudet. Kapitalismi on vain ihmiskunnan kärsimysten ja luonnon tuhoamisen pitkittämistä maailman taloudellisen ja poliittisen eliitin ahneuden ja vallanhimon vuoksi.

Pehmeän oliivin sisältä löytyy kova siemen. Siihen voi murtaa hampaansa. Kapitalismin sisällä vallitsee perusräitä työn ja pääoman välillä. Se murtaa kapitalismin.

SUOMALAINEN UNELMA – TONNISATA JA RISAT

Tonnisata ja risat
on Suomen köyhyysraja.
Sen alle ja kieppeille
jää yli miljoona.

Tonnisata ja risat
riittävät kehnosti ruokaan,
kämppään ja elämiseen.
Eurolla saa kovin vähän.

Tonnisata ja risat
eivät kerry kasaan
työmarkkina- ja asumistuesta.
Pitäisi saada palkkatyötä.

Vammaisena syntynyt
saa kastelahjana köyhyyden.
Tonnisata ja risat
pysyvät haaveena.

40 raskasta vuotta
pienellä palkalla uurastanut
kuittaa kuolaisena kädenpuristuksena
kuppaisen eläkkeen.

Kuilu syvenee.
Ihmisarvoisen elämän
edellyttämä turva
ei toteudu.

Tonnisata ja risat
eivät liikuta paskan vertaa
urheilullista teräsmiestä.
Pääministeri on pääoman mies.

ARTEMIS KELOSAARI

Artemis Kelosaari (s. 1989) on vapaa kirjoittaja, filosofian maisteri ja kulttuurin sekatyöläinen; tunnettu myös burleskiriyhmä Oxy-Moron Varietyn riveistä. Hän on erikoistunut ”outoon historiaan” ja kirjoittaa blogia osoitteessa artemiskelosaari.blogspot.fi.

.....

JOS EN VOI KÄYTTÄÄ GLITTERIÄ, SE EI OLE MINUN VALLANKUMOUKSENI

Olen individualisti, hedonisti ja esteetikko. Nämä kolme periaatetta ovat taustalla kaikessa, mitä teen, ja varsinkin kaikessa taiteessani.

En vastaa mielikuvaa poliittisesta runoilijasta. En heittele nokkelia kommentteja ajankohtaisiin kysymyksiin, en kirjoita särmikkään arkista satiiria runomuodossa, en edes vuodata raivoa suoraan maailman vääryyksiä vastaan. Tällaisiin kirjoittajiin verrattuna olen suoranainen eskapisti – ja moni sanoisi tuon sanan niin kuin se olisi loukkaus. Itse tosin uskon, että eskapismi on yksi järkevimmistä asioista, joita ihminen voi tehdä. Kuka sitä moralisoi, moralisoi todennäköisesti myös itsetyydytystä ynnä muita asioita, joilla ihminen häpeämättömästi tuottaa iloa ainoastaan itselleen. Sellainenhan voi johtaa vaikka epäterveeseen riippumattomuuteen muista ihmisistä.

Kuten jo yllä olevasta voi huomata, *kaikessa* on tosiasiasa yhteiskunnallinen ulottuvuus. Mikään ei ole neutraalia – ei, vaikka jotkut keskiluokkaiset valkoiset heteromiehet ja muut sunnuntailiberaalit kovasti niin haluaisivatkin uskoa. Kirjoittajan, jos kenen, pitäisi ymmärtää tämä. Juuri hän pelaa sen parissa, mitä *on mahdollista* ajatella. Hän operoi mielikuvilla ja miellelyhtymillä, noilla kirotuilla apparaateilla, jotka vaikuttavat ajattelumme enemmän kuin ehkä haluaisimmekaan uskoa. Myös ja varsinkin siihen, kuinka käytännössä suhtaudumme asioihin tai ihmisiin.

Siksi en usko realismin jalostavaan vaikutukseen, tuohon suomalaisten pyhistä pyhimpään dogmiin. Siksi uskon, että on parempi kirjoittaa siitä, mitä *voisi* tai *olisi voinut* tai jopa *pitäisi* olla. Siitä, mikä on todempaa kuin tosi.

Lakipykälät nimittäin eivät koskaan ole koko totuus siitä,

mikä yhteiskunnassa todella on kiellettyä, sallittua tai suotavaa. Kulttuuriamme sanotaan individualistiseksi, mutta käytännössä meillä on yhä selvä käsitys siitä, millainen on Normaali Yksilö ja mitä sellaisen kuuluu ajatella, tuntea ja haluta. Yhteiskuntaamme sanotaan tasa-arvoiseksi, mutta käytännössä yhtäläisistä oikeuksista puhutaan usein kuin armopalasta, joka on lapeudesta annettu ”niille muille” (klassinen esimerkki: *suvaitsevaisuus*). Suuri näkymätön valta piilee arvolatautuneissa mielikuvissa.

Eräs kielletyimmistä asioista kulttuurissamme on rehellinen *kauniiden asioiden* rakastaminen ja ylenpalttinen estetiikka. Ainoa hyväksyttävä tapa harjoittaa kumpaakaan on tehdä se ironian, campin tms. aikamme syöväen nimissä, ts. kyseenalaistamatta peruslähtökohtaa, jonka mukaan ihanat kimaltelevat asiat nyt vain ovat mauttomia tai pinnallisia. Aistien stimuloiminen lienee epäilyttävää samasta syystä kuin eskapismi: eihän elämä saa liian miellyttävää olla! Vakavamielinen Aikuinen ”hyväksyy asiat sellaisina kuin ne ovat”!

Minä kuitenkin olen yleästi harakka. Pysin teksteissäni päivittämään romantiikan ja barokin 2000-luvulle. Elämän kauneus – miltä jokapäiväinen elämämme näyttää? – jos mikä on merkityksellinen kysymys, ei sen vähäpätöisempi kuin individualismi tai hedonismi. Ja siksi minä käyn jatkuvaa sotaa ensisijaisesti arkea vastaan.

NAAMIAISET

Sinä kaipasit oikeaa suudelmaa
Halusit, että toisensa kohtaisivat
raa' anväriset huulet, hikiset suupielet
Mutta iho elävän lihan päällä ei kimalla
ja sen väri on haalea, ei mikään

Punaiset verhot, valesilkistä tehdyt,
suojaavat yhä kullattua vuodettani
Älä katso tuota ikkunaa lähempää
Se on maalattu seinään, sillä ulkona on rumaa
Parempi katsella Venetsian palatsien julkisivuja

Tervetuloa siis takaisin naamiaisiini
Soittakaa cembaloa ja epävireistä kampiliiraa
Valitkaa omanne näistä värikkäistä naamioista
jotka parhailta käsityöläisiltä rakkaudella ostin
Rakas, minä annan sinulle ruusuja, jos osaat
esittää oikein roolisi, kantaa asujasi niin kuin pitää
Sinä olet lukenut käsikirjoitukseni ja olet täällä
vain siksi että pitäisit naamiota kuten haluan

Sinä kaipasit suudelmaa ja halusit tietää
mitä kaikkien naamioideni takana on
Olet väärässä, sinä et halua
Minulla on kaupungin paras näkö,
näytänkö itse siis kauniilta vai rumalta?
Ei – miksi sinä olet niin varma
että tämän naamion alla on oltava jotain?

ASKO LEHTONEN

Asko Lehtonen (s. 1960) on julkaissut kolme runoteosta ja yhden pakina-kokoelman. Hänestä tuli kirjailija keski-iässä. Taiteilijana hän on työläinen ja tehtailija, joka valmistaa tuotteensa julkaistavaksi, eli myyntiin.

RUNOUTENI JA YHTEISKUNTANI – TAI PÄINVASTOIN

Yhteiskunta. Järjestelmä. Systeemi. Olen mukana, eri rooleissa. Joskus toimin, joskus seuraan toimintaa. Yhteiskunta merkitsee minulle ihmisten rakentamaa ja pyörittämää järjestelmää, johon voi vaikuttaa. Joku sitä muuttaa ja ohjaa, ja se joku voin joskus olla minäkin.

Menin ensimmäisen kerran työhön sanomalehden toimitukseen 19-vuotiaana. Olen sillä tiellä edelleen, 35 vuoden jälkeen. Toimittajan urani alusta asti olen seurannut myös yhteiskunnallista, taloudellista ja poliittista päätöksentekoa. Kolmekymppisestä olen ollut mukana ammattiyhdistystoiminnassa, yhteiskunnallisessa edunvalvonnassa. Yhteiskunnan päätöksentekijät eivät ole koskaan olleet minulle ”ne”. Heillä on ollut nimet ja kasvot. He ovat olleet yksilöitävissä. Joskus ”ne” on ollut ”me”, joskus ehkä jopa ”minä”.

Yhteiskunnan ulkopuolelle siirtyminen voi tuntua kiehtovalta, mutta mitä se tarkoittaa? Suostunko vapaaehtoisesti siihen, että se vaikuttaa minuun, mutta minä en voi vaikuttaa siihen? Tahallaan ulos mennyt pääsee halutessaan aina takaisin. Vasten tahtoaan ulkoistettu pyrkii sisälle, ja jos hän ei pääse, hän tuhoutuu.

Runoilijana olen taiteilija, en reportteri enkä edunvalvoja. Taitelijana keskityn ilmaisuun, ja runossa kieli vaikuttaa sisältöön enemmän kuin sisältö kieleen. Omia runojani lukiessani huomaan, että maailmani on ihmisen rakentama. Ilman ihmisen läsnäoloa ja toimintaa maailma on kuollut.

Ryhtyessäni runolle unohdan hyvin tuntemani yhteiskunnan rakenteet ja hierarkiat ja katson maailmaa ihmisen sisältä, en silmin vaan silmien läpi ja silmien tasalta. Silloin mittakaavat muuttuvat. Valtion päämies ja mielenterveyskuntoutuja tuntevat saman kahvin tuoksun. Kun johtaja seisoo yksin tyhjässä tehdassalissa, siellä ei ole ketään. Sellainen on yhteiskunta.

TERVEEMPI KUIN KUKAAN TEISTÄ

I.

Johtaja ruuvaa päänsä irti kuin lampun
tehdassali pimenee
olin hyvässä uskossa, olin ja elin, nyt sieluni myisin mutta kukaan ei osta
paljain käsin ei voi kiivetä
ilman siipiä ei voi
hypätä
eikä hautakivi selässä lentää
kiinteistö on nopeasti hinnoiteltu, seinät tiivistetty pankin papereilla
johtajan tehtävä on organisoida onnistumisia
ja luottaa omiin oppeihinsa
tästä en enää vanhene
asun avaruuden pohjalla

II.

Kerron sinulle salaisuuden
sama tuuli hioo meitä kaikkia
kerron toisen salaisuuden
 uusi sairaala on inhimillinen ja tehokas
mutta minun ei tarvitse mennä sinne
olen terve, terveempi kuin kukaan teistä, kulmat on hiottu
kolmevuotiaana katosin taidemuseoon
kaikki tarpeeton tavara käsitteellistyy
olin abstrakti lapsi
sama tuuli kuljettaa meitä kaikkia, se tulee lounaasta ja tuo suolaa
presidentti puhaltelee torilla pähvikahviin
ohikulkijoilla on pyörät, sama tuuli
kaikkia vastaan

HARRI HERTELL

Harri Hertell (s. 1985) on helsinkiläinen runoilija, spoken word -artisti, dj ja kulttuurituottaja (AMK). Spoken word -artistina Hertell tunnetaan dub poetry -yhtye Dubroksen sekä Hertell & Hertell -duon keulahahmona. Molemmat yhtyeet julkaisivat vuonna 2013 kehutut esikoisäänitteensä.

Hertell tiedetään parhaiten Helsinki Poetry Connection -kollektiivin perustajana. Häneltä on myös ilmestynyt kolme runokirjaa: Kunnes oppii kävelemään (Helsinki Poetry Connection 2011), Kutsumme sitä kodiksi (Helsinki Poetry Connection 2014) ja Älä häiritse iltaa (ntamo 2015).

Harri Hertellin runoblogi: <http://mieliemmepelloilla.blogspot.fi>

.....

Kahden ensimmäisen kokoelmani runot ovat sijoittuneet pitkälti urbaaniin ympäristöön, Helsingiksikin tunnistettavaan kaupunkiin. Torasäkeet-antologiaan valitsin runon vuonna 2014 julkaistusta *Kutsumme sitä kodiksi* -kokoelmasta. Mielikuvitusta minulla on aina ollut sen verran vähän, että yleensä runoni käsittelevät sitä mitä näen ja koen, siis yhteiskuntaa, jossa elän. Pysin teksteissäni rehellisyyteen. Tästä näkökulmasta tarkasteltuna koen olevani yhteiskunnallisesti osallistuva runoilija. Pyrkimyksenäni on kirjoittaa selkeää, helposti ymmärrettävää lyriikkaa, josta kuka tahansa voi löytää kosketuspinnan. Tästä syystä haluan myös tuoda runouttani julki usealla tavalla: kirjoina, äänitteinä, videoina ja runoesiintymisinä. Kaikki eivät viihdy kirjojen parissa. Monille ääneen luettu runo tai vaikkapa kapakassa esitetty runomusiikki aukeaa helpommin kuin kirja.

Viimeiset kuusi vuotta olen ollut aktiivinen lavarunouden parissa. Lavarunous, jos jokin, on yhteiskunnallista, sillä sen kautta voin tarjota lukemattomille ihmisille areenan, jossa puhua mistä tahansa aiheesta, kunhan teksti pyrkii olemaan runoutta. Näissä tilaisuuksissa ihmiset kohtaavat toisiaan, joten ainakin runotekoni ovat yhteiskunnallisia. Uskon, että runouden kuuleminen, kirjoittaminen, esittäminen ja sen äärelle kokoontuminen parantaa elämänlaatua. Se, että voin lavarunoustapahtumien (ja omien tekstieni kautta) vaikuttaa yhteiskunnan arvoihin, on minulle tärkeää. Lavarunoustapahtumat ovat yleensä Suomessa sallivia ja hengeltään välittömiä. Niissä ihmiset kohtaavat toisensa tasavertaisina ilman, että kukaan on arvottamassa tai luokittelemassa.

HELSINKI

Tytöt pysäkeillä
sukivat hiuksiaan
hameet kesästä köyhtyneinä
ja kaikilla yllä
samat nahkatakkit
surulliset lupaukset kapinasta
liian lyhyet ajatukset
eikä tietoaakaan vapinasta
suuhun pesineestä pahasta tavasta
mutta matkustetaan hetki ilman lippua
pummilla aikuisten maailmassa
kokeillaan päästä baariin ilman pahveja
pelottavan polttavia katseita
penkkien väliin piilotettuja spiguja
pärrääjät kantavat koiranruokaa luxus-tavaratalon kasseissa
ja vuodet kiertävät samoilla kiskoilla
liian kovalla kiireellä
kovanaamakundit sylkevät ulos lapsuutta
avaavat vetoketjuja
saksien polkiessa haitsua
sydämen pumpatessa bassoa
ilman puhdasta omatuntoa
astioilla syömättömiä tunteita
äidin pohjatonta huolta
vastaamattomia puheluita
vaikka tekisi mieli kertoa kaikesta
arvista hihoissa
veljen valkoisista viivoista
jotka eivät lupaa turvallista tien ylitystä.

Joku pukee yleen morsiusasua
ja miettii turhaan näyttääkö maailma kauniilta
ilman pakkopaitoja tai lepositeitä
nuori anorektikko näantyy balladin päällä
laitoksessa kahvi maistuu unelta
aidat pumpulilta
päivien hypätessä kyytiin lukitsematta ovia
kannetaan perintöä mukana
vihaamatta tuttuja kasvoja kuvissa
sielussa napittamattomia paitoja

mainoskyltin juurella pulut etsivät pulleita vuosia
ilman syyllisyyttä
lyödään lankkuun nauvoja
kalterien taakse sikatauluja
ratkaistaan maailma napin painalluksella
kaipaamatta satakielen laulua
kaupungin alkusijoilla
isoäidin vankkurit natisevat
ohi lapsuuden traumojen
kesälomien toteutumattomien toiveiden
joita levykauppias kastelee Fredalla
kahden kiskon keskellä
harmaata jatsia kulmakarvoilla
huuhkajat ostoskeskuksien katoilla
tarkkailevat kaksisataavuotiasta pääkaupunkia
jonka neonvalot sortuvat pois rahapusseista
enteenä erään aikakauden lopusta.

HELIANNE KALLIO

Kirjoittaja, runoilija, sanataidetyöläinen.

.....

RUNOYHTEISKUNNALLISUUS. RUNOPUHEENVUORO

Runo syntyy usein siitä,
että jokin asia häiritsee mieltä.

Henkilökohtainen on yhteiskunnallista,
runon yhteiskunnallisuus runoilijassa ja vastaanottajassa.

Runoilijana asetan runon minän välillä
erilaisiin tiloihin ja kysyn;

mikä on sen minän paikka yhteiskunnassa,
mitä sillä on sanottavaa?

Runoilijana ja runon vastaanottajana
minulle on oleellista;

jokaisella on oikeus runoon,
oikeus sanoa –

millä perustein runoa arvotetaan,
ei vapaudu subjektiivisuudesta.

*

Runoelämys ja päivän yhteiskunnallisin runo
iskevät naamalle missä tahansa;

julkaistuna tai esitettynä,
erilaisten tekijöiden tuottamana.

Yhteiskunnallinen runous on moniäänisyyttä
ja haluan uskoa;

erilaiset runot ja runoudet löytävät ihmisensä,
kohtaavat jopa ajatuksessa – tämä runo ei mennyt ohi!

Yhteiskunnallinen runous syntyy ja elää marginaalissa
tai jossain muualla –

jokaisella on oma kokemuksensa,
oma näkemyksensä maailmasta.

Minä huomaan usein kysyväni,
mitä ja kenen yhteiskunta on, mistä se rakentuu;

mitä on runo; ketä se kiinnostaa,
mikä siinä kiinnostaa – kiinnostaako minua?

RUNO

väittävät; köyhät ja syrjäytyneet ovat ongelma
ja yrittävät ajaa suoja tiellä yli aamuruuhkassa

haukkuvat ammattitaidottomaksi idiootiksi
kun sviitistä puuttuu kaksi kuohuviinilasia

ajattelevat että heillä on varaa sanoa
minä epäilen että minulla ei ole

olen nostellut nokkaani kerjäläistamburiineille
irvistellyt feissareiden selän takana –

en osaa olla kuin ihminen
kuspäisyys ei katso varallisuutta

en osaa pitää päätäni kiinni
mielipiteenvapaus on ajatella –

miksi moni asia on päin persettä
syyllisten nimeämisestä huolimatta

mikä nostaa rahan ja aseman
jalustalle

korkealle
ihmisten
päiden
ylle

JUHA KULMALA

Juha Kulmala (s.1962) on turkulainen runoilija, jolta on julkaistu tähän mennessä neljä runokokoelmaa. Hänen viimeisin kokoelmansa Pompeijin iloiset päivät (Savukeidas 2013) sai Tänssiva karhu -runopalkinnon, ja sitä edellinen kokoelma Emme ole dodo (Savukeidas 2009) voitti Jarkko Laine -kirjallisuuspalkinnon. Kulmala on myös mm. suomentanut ja toimittanut kokoelman Pjotr Kropotkinin tekstejä (Pjotr Kropotkin - Kapinabentki; Savukeidas 2009) sekä kirjoittanut artikkelin Runon rakentamisesta ja rakenteista kirjaan Runon vapaus - syventävä opas runon kirjoittamiseen ja lukemiseen (Avain 2014, toim. Tommi Parkko).

.....

Olen kirjoittanut vain muutamia selkeästi poliittisiksi mielletäviä runoja (nekin enimmäkseen kansainvälisistä aiheista), mutta lähes kaikissa runoissani on elementtejä, säkeitä, metaforia, fragmentteja, kuvia joissa yhteiskunnan todellisuus pursuaa näkyville sellaisena kun se kulloisenkin runon repeämästä sattuu näkymään; yleensä absurdina, brutaalina, ristiriitaisena ja runon minän pyrkimyksiä vastustavana. Runojeni minä on huomioitsijana ja todistajana asettunut – romantiikan perinteiden mukaisesti – yhteiskunnan reunalle, josta hän näkee sen mekanismit laajempina ja paljaampina kuin jos touhuaisi sen pikkuporvarillisessa ytimessä. Hän on siis boheemi ja besserwisseri, hieman ärsyttävälläkin tavalla sitoutumaton tarkkailija, joka ei myönnä olevansa millään lailla ilmaisuaan rajoittavassa velkasuhteessa yhteiskuntaan, jonka elätti kaikesta huolimatta on. Tässä on ristiriita ja ei ole. Kyseessä ei ole uhmaikäinen nihilisti, joka haluaa elää ilman yhteiskuntaa, vaan utopisti joka haluaa yhteiskunnan muuttuvan ratkaisevasti toisenlaiseksi. Haluaminen ei tietenkään riitä todellisuudessa minkään muuttamiseen, mutta se auttaa löytämään tuon utopistisen näköalapaikan, josta käsin kirjata huomioitaan. Poliittisesti määritellen se paikka on minulla kaukana vasemmalla, filosofisesti jossain empirismin ja buddhalaisuuden välisessä suossa; kirjallis-esteettisesti se on paikka, josta katsoen kaikki mahdollinen runouden materiaali näyttäytyy samanarvoisena, niin että presidentit, perseet, Porin yö, Palestiina, markettien broilerihyllyt ja hiljaiset kurjenmiekkarannat mahtuvat samaan kuvaan rakkauden, kaipuun ja yleisen vitutuksen kanssa, jopa harmonisesti toisiaan tukien.

Yhteiskunta, systeemi, on itselleni harvoin runon aihe, mutta lähes aina sen maisema tai kulissit. Olisi vaikeaa ja väkinäistä kirjoittaa

runoutta, josta yhteiskunta ja sen myötä yhteiskunnallisuus puuttuisi kokonaan; luontoaiheistahan saa mukavia, toisinaan syvällekin yltäviä kolmirivisiä runoja, mutta jo neljännen rivin lisääminen tuo yleensä vääjäämättä mukaan lyyrisen havainnoitsijan, joka on ainakin jollain lailla sosiaalisten suhteidensa, asemansa tai mielipiteidensä merkitsemä. Sitten on vielä itse kieli, joka on kehittynyt tietynlaisessa yhteiskunnassa ja sopeutunut siihen, samoin kuin me olemme sopeutuneet kieleen niin luontevasti, ettemme tahdo enää huomata sanojen ja sanontojen kaikkia merkityksiä jokapäiväisessä käytössä. Runossa kieli kuitenkin paljastaa sen, minkä se arkisessa puheessa peittää. Yhteiskunnallisista viitteistä vapaa runous vaatisi susien kasvattaman ja omaa ainutlaatuista kieltään käyttävän puhujan. Sellaisen runouden julkaiseminen sinänsä voitaisiin silti tulkita jonkinlaiseksi yksilön ja yhteiskunnan suhteeseen kohdistuvaksi kommentiksi. Ja olisihan se joka tapauksessa egomaanista ajanhukkaa.

“Yhteiskunnallisuudella” tarkoitetaan yleensä kriittistä tai ainakin jonkinlaiseen yleisesti hyväksytystä poikkeavaan analyysiin pyrkivää näkökulmaa vallitsevaan yhteiskuntaan. Runon kriittisyys ja analyttisyys ovat kuitenkin toista laatua kuin filosofian tai yhteiskuntatieteiden. Runon keinoin esitetyt näkemykset eivät kaipaa tuekseen loogisia päättelyketjuja, vaan lukija hyväksyy, hylkää tai ohittaa ne sellaisinaan. Tai käsittää ne hämmäntävästi toisin kuin runoilija niitä kirjoittaessaan. Ylipäätään hämmennys on hyväksi niin runoudelle kuin yhteiskunnallekin. Sen sijaan hyvin suorasanaisten poliittisuus, jolla pyritään varmistamaan lukijan ideologisesti oikea tulkinta, johtaa banaaliin tai tahattoman koomiseen runouteen. Monitulkintaisuuden vaatimus on runoudessa niin syvässä, että mikä tahansa naiivi iskulause runoon sijoitettuna väistämättä joko asettuu ilmaisemaan lausujansa yksinkertaista lapsenmielisyyttä tai saa epäilyttävän, sarkastisen tai ironisen ja perverssin sävyn.

Systemille voi yrittää kääntää selkensä, tai siitä voi yrittää vaieta, mutta silloinkin välttely itsessään on kannanotto. Siihen ja sen tuotoksiin on suhtauduttava samalla rehellisyydellä, huumorilla ja henkilökohtaisuudella kuin muihinkin runon materiaaleihin. Sen kelvottomista ja hajonneista kohdin voi tökätä sormen läpi ja huudahtaa: Katsokaa!

HOI HOI HOI POLLOI

keitä ovat nämä kaikki
nämä kaikki
ovat yhtä perhettä, herttaisesti
askarrellaan, taputellaan
vankaksi paperimassacolosseumi
päättöslauselmia, pykälä ja kuolaa, pannaan linnunlaulun
nuotit teipillä ikkunaan, nitojalla
tähti otsaan, kaikki ovat yhtä kansaa, kello joka murtaa
omia rattaitaan kuin houriva vanhus näkkileipää, kello joka laskee
aikaa oman särkymiseensä, kaikki ovat yhtä lyöntiä vailla
yhtä tienpitareiden
lupiinien tulipalomerta, en näe ketään kahlaamassa siellä
onnessaan, tai onnettomanakaan
kesä menee hyödyttömänä, tyhjä bussi
seisoo renkaat puhkottuna vesirajassa ja nauraa
auringonlaskun alkueläin sykkii
kytkettynä syleilyjen hermoon
tämä uni kopattava ilmasta kiinni
kuin valmis omena, lennosta laskeutuva
liukas posliinipää, oudosti tuttu

keitä ovat nämä kaikki
yössä naapuri viilaa, köyhä likistää
ei ole vielä liian myöhä
on tuhottava varmuuskopiot
kyllä tästä selvittää
terveellä järjellä
ja ydinkärjellä

on hetkiä jotka huuhtovat
maailmasta kaiken arvoituksellisuuden
kuin apteekin valo
avataan vastaanottimet
avataan valtiopäivät
siinäpä sepalus
hillitsemätön
tilhikänni heti kättelystä, valuutta pakenee metsään kuin sonni
sutii lihaa hallitus
istualtaan, lituskaisena haalii tuskaa lisää
kaikkeus on lamassa tai ainakin

KASPER SALONEN

*Kasper Salonen (s. 1987) on helsinkiläinen runoilija, kääntäjä ja tapah-
tumatuottaja. Myös englantia äidinkielenään käyttävä Salonen on ollut
aktiivijäsenenä Helsinki Poetry Connection -kollektiivissa vuodesta 2010.
Hän julkaisi vuonna 2014 runo-EP:n sekä Correlations-kokoelman. Tällä
hetkellä Salonen valmistelelee sekä suomenkielistä esikoisteostaan että täyspit-
kää spoken word -albumia ja englannintaa Arto Mellerin runoja.*

.....

Olen karsastanut teksteissäni aina poliittisia viittauksia. En ole pitänyt itseäni tarpeeksi valveutuneena sisällyttääkseni runoihini paljonkaan aikalaiskritiikkiä, vaikka pidän runoutta luontaisesti yhteiskunnallisena. Teemani ovat yleisinhimillisempiä, aihioni luonnonläheisempiä ja tekniikkani sanallis-kuvallista pikemminkin kuin teesivetoista. Kirjoitustapaani myös kuuluu piilottaminen ja pukeminen, mikä ei ehkä ole kauhean demokraattista. Toisaalta spoken word -runouteen perehdyttyäni ja toimittajan tehtäviä tehneenä alan ymmärtää politiikan lävitsetunkevuutta ja paradoksaalisuutta, ja näiden asioiden olennaisuutta sekä runollista potentiaalia.

Mielestäni politiikan byrokralabyrintit, ansat, valtapelit ja pienet voitot ovat pökerryttäviä, koska totuus on niin subjektiivinen. Nykymaailman "Age of Spin" tekee informaatiosta likaisen kaleidoskoopin, jossa sekä päättäjien että yksilöiden päätökset eivät välttämättä perustu koko totuuteen, tai niitä ohjaavat muut arvot kuin hyvinvointi ja tasavertaisuus. Ja samalla ihmisiä ja ihmisryhmiä jää jalkoihin päivittäin. Tunnen voimattomuutta epäoikeudenmukaisuuksien edessä – mutta tietoa lisää varmuutta.

SOTKEUDUN SATEENKAAREEN

sotkeuduin sateenkaareen
lippakioskipuhurissa –

puut ovat oravien tanssisaleja,
pensaat lintujen Megazone,
puutuolit laskeutumistelineitä
intiaanikesän kumihuudessa –

Kelan hongat humisevat värjättyjä papereita,
tiliotteiden numerologinen moshpit löyhkää
korjauslakalta, rakkaus mustaa valkoisella
kuin sorkkarauta hangessa,
kaikki kaamean tarkkaa.

kahvi koko kansan beigeä pelastusta,
kun mehujäät ovat sulaneet nebuloihin.

sotkeudun sateenkaareen
äänestyspäivänä, vuoden kiltein ja harsoisin
kun kankaan takana murisee boa.

valkoinen taksi on muita kauniimpi,
prisma jossa taittavat kaikki rahat,
vuoden viimeiset vihreät –

sivalsiko O'Boy takkaillan spektrin,
onko kaikki lopulta sekoittuneena sappea,
sekoilun sakeaa melassia?

sitä en usko,
vaan sotkeudun sateenkaareen
kuin seittiin, uin verkossa giffinä
ilman lisähappea tai vammoja.

LASSE HAUERWAAS

Lasse Hauerwaas (s. 1984) on helsinkiläinen underground-runoilija, jolta on ilmestynyt kaksi omakustannekokoelmaa, Vesipistooli selän takana sekä Harras, 14 päivää. Runoilun lisäksi hän käsikirjoittaa sarjakuvia ja pyrkii olemaan videotaiteilija.

.....

Minä rakastan sinua, Echo on manifesti, joka kaikkien manifestien tapaan pyrkii olemaan olematta manifesti. Sen tarkoitus on olla sukupuoleton ja haastaa siten yhteiskunnassamme yleisesti vallalla olevat käsitteet ihmissuhteista. Kulttuurimme korostaa sukupuolta yhä, siitä huolimatta, että suuntauksemme tänä päivänä pyrkii huomioimaan seksuaalivähemmistöjä.

Tasa-arvoinen avioliittolaki konseptina on toki sukupuoliin rajoittumaton, mutta me ihmiset silti pyrimme yhä lokeroimaan suhteita niiden osapuolien sukupuolen mukaan. Ajattelemme, että ”he ovat oikein mukava homopari”, vaikka haluamme valtion käsittelevän heitä kuin he olisivat mikä tahansa pari. Tai näin siis liberaalien ihmisten mielissä usein tapahtuu.

Liberaaliin mielenlaatuun kuuluu käsite seksuaalivähemmistöistä. Jollakin tapaa haluamme nostaa erityiseen asemaan ihmisiä sukupuolisen suuntautumisen perusteella. Tämä toki on ymmärrettävää, kun ottaa huomioon viimeisen vuosisadan ja ajoittain aiempien vuosisatojen seksuaalivähemmistöjen kohtelun. Siinä kuitenkin piilee sellainen sudenkuoppa, että emme ajattele seksuaalivähemmistöön kuuluvia ihmisiä pelkästään ihmisinä, vaan ihmisinä, jotka kuuluvat seksuaalivähemmistöön.

Huomattavaa on myös se, että sukupuolettoman rakkausrunon kirjoittaminen on osoittautunut haasteelliseksi pelkästään kielen takia. Koska kulttuurimme on sukupuolittunutta, on myös kieleemme muodostunut sellaiseksi.

Minä rakastan sinua, Echo ei puutu minua yhteiskunnan jäsenenä ja yhteiskunnallisena vaikuttajana kaihertavaan ongelmaan polyamorian osalta. Syy tähän on juurikin kielellinen. Miten kuvailla rakkaussuhdetta jossa on useampi henkilö kuin kaksi? Nyt meillä on vakiintunut sana ”parisuhte”, mutta ei esimerkiksi ”kolmisuhdetta”, tai ”nelisuuhdetta”.

Tämä on aihe johon olen pyrkinyt runoilijana paneutumaan ja aion siihen tulevaisuudessakin paneutua.

Syy, miksi olen taiteessani päättänyt paneutua näihin kysymyksiin, johtuu henkilökohtaisesta kokemuksestani. Olen kokenut joitakin parisuhteita elämässäni ja havainnut, etten ole niissä yksiselitteisesti onnellinen. Onnettomuuteni on johtunut siitä, että yhteisö ympärilläni on painostanut minua sellaiseen suhteen malliin joka ei ole minua varten. Enkä ole ongelmani kanssa yksin.

Tarkoitukseni on antaa ihmisille ääni. Sen ei kuitenkaan ole pyrkimys olla huutava ääni, vaan ihan tavallinen ääni. Sellainen ääni, joka puhuu kahvipöydässä omista kokemuksistaan arkisesti ilman, että se kuulostaa kanssaihmisten korvissa erikoiselta tai kyynärpäiden levittelyltä.

Haluan voida kuulla sanat ”olin kolmisuhdekumppanieni kanssa eilen sienestämässä” siten, että lauseen eniten mielenkiintoa herättävä asia on sienestäminen.

MINÄ RAKASTAN SINUA, ECHO

rakastan lyhyttä tukkaasi
poikamaista vartaloasi

ja rannerenkaidesi helinää
kätesi liikkussa

rakastan ettet välitä muista
vain meistä

minä rakastan sinua, Echo, kun et muista
vastoinikäymisiä, etäisyyttä ja vihaa

silloin emme vielä tunteneet toisiamme
vaan etsimme jotain muuta

humalassa polkupyöriä baarien edustoilta varastellen
jaettuja tupakoita ja vanhempien lakanoita polttaen

ja ne laput joita vedimme
risteilyllä ovien alta salaa
hymyillen toisillemme

niissä kerroimme kuinka halusimme karata
toistemme syliin
silloin kun siniset silmät välttävät

rakastan satamia takanamme
ja kadonneita vaatteita
matkalaukuissa joiden leimat ovat kuluneet

minä rakastan sinua, Echo
kun sanot Charlie

MARKKU AALTO

Markku Aalto (s. 1970) on helsinkiläinen runoilija ja kustannustoimittaja. Hänen runojaan on omien kokoelmien lisäksi julkaistu mm. Parnassossa, Nuoressa Voimassa, MotMot-vuosikirjassa, Tuli & Savussa sekä Vastakaanon-antologiassa, ja hän toimii kirjallisuus- ja kulttuurilehti Särön runousvastaavana. Hän on valmistunut Helsingin yliopistosta filosofian maisteriksi vuonna 2001 pääaineenaan teoreettinen filosofia.

Aallolta on julkaistu seuraavat teokset: Kovan onnen profeetta (ntamo 2014), Siinä kaikki, kirkassilmä (Idiootti 2012), Suruviestejä ja tiskinalustavaraa (ntamo 2011), Reilummin blingää viimeiseen hymyyn (Idiootti 2010) ja Hajoamisen syyt (ntamo 2009).

.....

Jos minulta kysytään, olenko yhteiskunnallinen runoilija, vastaan epäröimättä, että kyllä olen. Heti seuraavaksi on kuitenkin tarkennettava, että yhteiskunnallisuus ei silloin tarkoita poliittista tai ideologista sitoutuneisuutta mihinkään tiettyyn näkemykseen tai kuppikuntaan. Runous kun ei varmasti ole parhaimmillaan silloin, jos se alkaa muistuttaa puolueohjelman luonnosta. Veikkaan varsin harvan olevan valmis väittämään, että esimerkiksi Pentti Saarikosken tuotannon parhaimmistoa olisi hänen kirjansa *Ääneen* (1966), joka tekijänsä omankin luonnehdinnan mukaan sisältää ”poliittista propagandarunoutta”, runoja, joita voisi pitää ”pelkinä puheen käsikirjoituksina”.

Sen sijaan moni varmasti saattaisi nostaa Saarikosken runouden huipentumaksi hänen *Tiarnia*-trilogiansa (1977–1983), jossa runoilijan arkiset ja henkilökohtaiset havainnot sekoittuvat luontevasti maailmanpolitiikan ja ajankohtaisten tapahtumien kuvaukseen ja muun muassa antiikin tarustoon. Tämäntyyppisen yhteiskunnallisuuden, jossa kyse on pitkälti runoilijan ja hänen runoutensa elämisestä mukana maailman menossa ja omassa ajassaan ja kulttuurissaan, minäkin koen vahvasti omakseni. Olen myös vakaasti sitä mieltä, että juuri arkisen ja konkreettisen havainnoinnin, tiettyyn paikkaan ja aikaan vahvasti asemoituvan runouden välityksellä on loppujen lopuksi parhaat mahdollisuudet tavoittaa jotain yleisinhimillistä ja yleispätevää.

Omat julkaistut runokokoelmani, viisi kirjaa *Hajoamisen syyt* -esikoisestani (2009) uusimpaan teokseeni *Kovan onnen profeetta* (2014),

ovat tässä mielessä yhteiskunnallista runoutta. Ne ovat kuitenkin vain julkaistu osa tuotannostani, ja niitä edelsi liki parin vuosikymmenen harjoittelu, useita pöytälaatikkoon jääneitä käsikirjoituksia, joista julkaistuksi tuli vain muutama runosikermä muun muassa *Nuori Voima* -lehdessä vuonna 1993, *MotMot*-vuosikirjassa 1996 ja *Parnassossa* 2004. Eivät runot teknisesti huonoja olleet, mutta jälkikäteen katsottuna kummallisen vanhahtavia melko nuoren miehen kirjoittamiksi. Ne eivät esimerkiksi sisältäneet juurikaan viittauksia ajankohtaisiin tapahtumiin, hyvä jos edes mihinkään moderniin teknologiaan, ikään kuin ne olisi kirjoitettu joskus ennen teollista vallankumousta tai kenties aivan ajanlaskun alussa. Luulen tavoitelleeni tällä jonkinlaista lyyristä ajattomuutta – ja sitä kautta yleispätevyyttä – mutta tuloksena oli pikemminkin hermeettistä sisäänpäinkääntyisyyttä, keskustelemattomuutta ympäröivän maailman kanssa.

Ei ehkä ole aivan sattumaa, että runoni ylittivät julkaisukynnyksen kunnolla vasta sitten, kun erinäisten elämäkokemusten myötä kirjoittamisessani tapahtui melko perusteellinen murros huomattavasti konkreettisempaan, ajankohtaisempaan, yhteiskunnallisempaan ja humoristisempaankin suuntaan, ja samalla myös henkilökohtaisempaan suuntaan. En tiedä, onko ”henkilökohtainen poliittista”, kuten sanonta kuuluu, mutta tässä tarkoittamassani mielessä yhteiskunnallista se taatusti on. Maailmassahan me ihmiset elämme, yhdessä muiden ihmisten kanssa, yhteiskunnallisina eläiminä – ja tätä maailmaa myös henkilökohtaisimmat kokemuksemme heijastavat, jos rohkenemme niistä kertoa.

MINÄ OLEN

minä olen ovi
olen elämän leipä
hoitava kosketus lohdutuksen tuoja
terapeuttinen tanssi

minä olen ystävistä parhain
hyvä nauramaan ja itkemään
minä olen raitis
olen viimein hakenut ongelmaani apua
olen voittaja ainakin tänään

minä olen suomenruotsalainen
ihmisläheinen ja avoin filosofian maisteri
omasta mielestä lupaava maratoonarin alku
monipuolinen kulttuurin ja taiteen ammattilainen
uskomattoman pantavan näköinen
perussuomalainen drag-artisti
olen saanut kavereilta pelkästään myönteistä palautetta

minä olen hyvä juuri tällaisena kuin olen
minä olen tie totuus ja elämä
isäni oli presidentti Putinin painikaveri

minä olen addikti
minä olen narsisti
ettekö te tiedä kuka minä olen
minä olen masentunut
panseksuaali showtanssija
kakkapyly sirkusfriikki
minä olen pikkupoika posteljooni
kaiken tämän lisäksi olen epäsosiaalinen ja tyhmä
varoittava esimerkki

hoo jos minä olen musta
olen minä kaikilta tunnettu
102-vuotias sotaveteraani
minä olen liian nuori kuolemaan
haluan kaataa kaikki hallitukset
olen kivenkova rasisti sadisti ja fasisti
patologisen rehellinen ihminen

minä olen maailman valo
kuka minä olin kun matelin pimeydessä
luulin olevani henkisesti kuollut
minä olin niin väärässä

RITA DAHL

Rita Dahl (s. 1971) on kuusi runokokoelmaa, kuusi tietokirjaa, kaksi käännöstä ja kaksi antologiaa julkaissut kirjailija, kääntäjä, vapaa toimittaja ja klassinen sopraano. Dahl on Helsingin yliopistosta valmistunut valtiotieteiden ja filosofian maisteri ja opiskelee Sibeliuksen Akatemian ja Metropolian avoimilla puolilla tähtäimessä ammattitutkinto klassisesta laulusta.

.....

YHTEISVASTUU ON KAUNIS SANA, JONKA AVULLA KOKO EUROOPPA MAKSAA HARVOJEN RIKOKSISTA

Jokainen päivä on mahdollisuus uuteen auringonnousuun, kirjaimien järjestyksen muutokseen ja toisenlaiseen lauseeseen. Jokainen päivä tuo mukanaan uuden Kreikka-ilmiön, uudet velkajärjestelyt ja toisella tavalla velkaantuneen Euroopan. Solidaarisuus ei merkitse eurokansalaisille kommunismia, vaan uutta retoriikkaa, joka velvollistaa kaikki jäsenmaat osallistumaan omien tai pankkiiriensa töppäilyjen vuoksi ylivelkaantuneiden jäsenmaiden kansantalouksien tai sijoittajapankkien velkaongelmien ratkaisemiseen ”yhteisvastuullisesti”. Yhteisvastuu on kaunis sana, jonka avulla koko Eurooppa maksaa harvojen rikoksista.

Köyhille yhteisvastuullisuus merkitsee yhtä pitkää leipäjonoa, joka ei lyhene yhtään. Köyhän silmärenkaat ovat joka päivä yhtä suuret ja ympäriltä tummat. Mikään meikkivoide ei pysty niitä peittämään (Huomio! Selvitä, onko testattu eläinkokeilla vai ei, jos ei ole, voi rauhassa käyttää). Eettinen konsumerismi tuoduttaa hyvin toimeentulevan keskiluokan syvään ruususen uneen, josta se herää vasta kun autot ovien edessä palavat tai väkivaltaiset väkijoukot rusikoivat niitä.

Jokaisen lauseen on oltava poliittinen ympäristössä, jossa sanat ovat pommeja ja niillä joko ruokitaan ihmisten tyhmyyttä tai paljastetaan erilaisia yhteiskunnallisia attentaatteja. On keksittävä osuva sana ja paiskattava se päin lukijaa, seinää ja mediaa toivoen tuloksia: heräämistä, valpastumista, horroksesta nousemista. Yksikin osuma tässä mielessä on tärkeä, vaikka ei tuokaan leipää omaan pöytäni.

Jos voisin elää elämäni toisin, lukisin ja opiskelisin edelleen yhtä

paljon, mutta sen lisäksi tähtäisin jo alusta lähtien Baader-Meinhofia rauhanomaisemman, ei huonoihin terroristi-iskuihin keskittyneen monitaiteisen taiteilijaryhmän perustamiseen. Sen ryhmän avulla kaivauduttaisiin yhteiskuntaruumiin sisuksiin ja sen negatiivisiin puoliin kuin kauhakuormaajat, jotka louhivat uraania muiden jätemetallien ohella. Hallitus, joka antaa 150 lisämiljoonaa alusta lähtien toimimattoman kaivoksen eteenpäinviemiseen, vie uskon poliittiselta järjestelmältä ja sen toimivuudelta. Kaivokselle, jonka liuotusjärjestelmät eivät ole alun alkaenkaan toimineet, ei olisi saanut antaa ylipäätään toimintalupaa.

Rikkaat, joiden joukossa poliitikot, palkkaavat verokonsultin ulkoistamaan omaisuutensa Neitsytsaarille, ja kansalaisjärjestöt tiedottavat poliitikoille siitä, miten veroparatiisikielto tulisi saattaa voimaan. Nämä julkaisut on rahoitettu EU:n ja kotimaisten ministeriöiden tuella. Pieni piiri kiertää kehää ja se on paskainen!

Kun laillistettu rikollisuus on maan tapa ja sitä suojelee laki ja nk. järjestys, mitä muuta voin kirjoittaa kuin poliittista runoa, satiiria tai tietokirjallisuutta?

Nauttiiko yksilömoraali minkäänlaista suojelua rakenteellista rikollisuutta suosivassa maailmassa?

SEKAMETSÄ

Sekametsä on paras ilmaisu kuvaamaan intensiivisen mietiskelyn synnyttämää tunnetta, joka jatkuvasti muuntuu lehtipuiksi, havupuiksi, kaikeksi sekalaiseksi kasvustoksi, joka sekametsään kuuluu. Sekametsän ominaisuuksiin kuuluu, että se ei ole ennalta tarkoin määrätty; sieltä voi bongata lajikkeen, jonka luuli kuuluvan kokonaan toiseen metsätyyppiin. Mutta sekametsän elämä ei ole ennalta määrätty: siihen kuuluu satunnaisuus, jatkuvasti eteen tulevien virikkeiden perässä juokseminen ja karkailevien ajatusten perässä juokseminen, joka joskus saattaa johtaa johonkin pysyvämpään elämänmuotoon.

Sekametsä sopii parhaiten niille, jotka eivät ole vielä kyllästyneet elämäänsä. Näin siksi, että sekametsä muuttuu koko ajan. Jos ihminen kokee sijaitsevana jo elämän ehtopuolella ja nähneensä kaiken näkemisen arvoisen, sekametsä tuskin on hänen vaihtoehtonsa. Sekametsä on rohkeasti ajattelevan metsä. Se ei suosi yhtään puutyyppejä – tai ajatusta – yli muiden. Siinä mielessä se on myös tasa-arvoinen metsä. Sekametsä on metsätyyppien demokraattisin ilmestys, parlamentaarinen demokratia, jossa ylä- ja alahuone on lakkautettu toimintakyvyttömänä.

Sekametsään kannattaa ajautua. Kun sinne on kerran päässyt tarpeeksi syvälle, ei halua pois. Sekametsämäisyydestä tulee luonnollinen tapa olla, hengittää, ajatella, kokea, juoda ja syödä. Olla kaiken keskellä kaiken aikaa, hiljaisesti ja eleettömästi kuin vuosisatoja vanha mänty: siinä buddhalainen päämäärä niille, jotka päämääriä kaipaavat. Sekametsä ei ole terveellisyydestään huolimatta suosittu. Liian usein se yhdistetään homssumaiseen, sekasortoiseen ja huonosti järjestettyyn, vaikka todellisuudessa sekametsä on vain monen erilaisen eliölajin yhteinen alusta, jollei maa.

ROBERT MERIRUOHO

*Robert Meriruoho (s.1989) on Tampereella asuva runoilija ja sairaanhoidon opiskelija. Hän on julkaissut kaksi teosta Sammakolta, pitää suoravii-
vaisesta ja suorapuheisesta runoudesta.*

.....

RUNO JA ARKI

Runo on minulle välähdyksenomainen ilmeistys keskellä arkea. Usein kyseinen ajatus keskeyttää arjen huonosti nukutun yön päätteeksi: ”Pakokaasusilmät liikennevaloissa”, ”Tämä on Suomi / ei #Suomi” tai ”Ulkoaopittua onnellisuutta” ovat valmiita säkeitä, jotka iskevät tajuntaan ilman, että siihen itse pystyy vaikuttamaan. Päivän kiireitä ja tekemisiä jatkaa tämän ajatuksen jälkeen aivan tavalliseen tapansa. Jos ääni pään sisällä voimistuu, alkaa huomaamattaan kokoamaan muita ajatuksia ensimmäisen tueksi. Näin mieli alkaa päämäärätiedottomasti rakentaa runoa. Vasta illalla kun pääsee kotiin on aikaa asettua alas ja kirjoittaa ajatuksensa paperille.

Puhuessani ala-asteikäisille lapsille Kustavin koulussa siitä, mitä runo on, kerroin sen olevan sanoin maalattu kuva jostain tapahtumasta, tapahtuneesta tai jostakin, mitä ei ole koskaan tapahtunut. Ongelma edellä kuvatussa luomismenetelmässä on se, ettei ajatuksia välillä synny pitkäaankään aikaan. Tämä aika kuluu lähinnä miettimiseen, että onkohan sitä edes ylipäätään enää kiinnostunut runoudesta. Tähän asti kyseiset ajatukset ovat kuitenkin loppujen lopuksi aina tehneet comebackin aivosoluihini, mikä on mahdollistanut uusien runojen kirjoittamisen. Suurimman osan ajasta ajattelen kuitenkin jotain täysin muuta, ja ehkä siitä johtuen tunnen itseni eräänlaiseksi huijariksi oikeiden kirjailijoiden joukossa.

Nopeaan yhteiskuntaan nopea runoelämys voisi sopia paljon paremmin kuin aikaavievä proosa. Yhteiskunnallisesti runoillani lienee kuitenkin yhdentekevä merkitys, yhteiskunta pärjäisi hyvin ilmankin. Koen kuitenkin runojen suureksi mahdollisuudeksi yksittäisten ihmisten auttamisen arjen läpi. Jos olen omilla kirjoituksilla pystynyt vähentämään edes yhden ihmisen pahaa oloa ja näin ollen lisäämään halua jatkaa omia projektejaan, koen saavuttaneeni jo paljon. Hyvä runoelämys on näin ollen ymmäryks siitä, että joku muukin on ajatellut samoin.

KOHTAUKSIA ERÄISTÄ AVIOLIITOISTA

Suudelmia joihin voisi hukkoa
pitkän kokoustamisen päätteeksi
yhteen työnnetyt sängyt
ja pikkuhousut
hotellihuoneen ovenkahvassa:
DO NOT DISTURB

Jos Maailma olisi
oikeudenmukainen
He saisivat toisensa

mutta tämä on pelkkä Näytelmä
Hän on Rakastaja
Hän on Rakastajatar
ja heillä molemmilla on pelkät sivuroolit

*

Välillä aamut ajoivat
 hänen ylitseen
kuin luotijuna
ja silmiä sai avatuksi vain
sen verran että
ymmärsi matkaavansa
 arkiaamua oikeaan
suuntaan

Pysäkillä ihmiset seisoivat
hytisten siistissä jonossa
 kuin teloitusta odottaen

Etupenkeillä on aina
sen verran tilaa ettei
tarvitse edes yrittää väkinäistä kontaktia
Näinä aamuina
Suomi on mykkäelokuva 1920-luvulta

KESKUSTELU KULJETTAJAN
KANSSA KIELLETTY!

SILENE LEHTO

Silene Lehto on vuonna 1979 syntynyt runoilija, joka on tähän mennessä julkaissut kaksi runokokoelmaa: Hän lähti valaiden matkaan (WSOY 2011) ja Lumikin sydän (WSOY 2014). Lisäksi hän on kirjoittanut ajan-kohtaisrunoja Sunnuntaisuomalaiseen vuosina 2012 – 2014.

.....

Runous ei ole irrallaan maailmasta, minä runon kirjoittajana en ole irrallaan maailmasta. Ja maailma, jossa nyt elämme, on ekokatastrofin maailma: ilmastonmuutos etenee vääjäämättä, jäätiköt ja ikirouta sulavat, ihmiskunta lisääntyy, levittäytyy kaikkialle, levittää jättesä ja saasteensa kaikkialle, nakertaa elintilaa toisilta lajeilta ja sukupuuttoaalto lyö maapallon ylitse kuin valtaisa tsunami. Inhimillisestä kärsimyksestä nyt edes puhumattakaan. Millainen on maailma, jossa poikani elää vuonna 2050? Onko hänelle lukemissani kuvakirjoissa esitellyjä eläimiä olemassakaan enää silloin, kun hän lukee niitä omille lapsilleen? Tietenkin nämä huolet sekoittuvat kirjoittamiseeni, tihkuvat teksteistäni läpi, sieltä täältä, aivan kuten muutkin huolet: kaikki ihmisyyteen liittyvä eksistentiaalinen pohdinta.

Kirjoittamalla sanon sen, mitä minun on välttämättä sanottava. Kirjoitan aiheista, jotka minua kulloinkin kiinnostavat tai askarruttavat tai ahdistavat, olipa se sitten vaikka julmuus, pyövelin kutsumus, jumaluuden olemassaolo, Charles Darwinin taloudenhoitaja, Englannin kuningattaren mietteet ihmisarvosta ja sivullisuuden kokemuksesta, susien salametsästyks tai länsimainen, hedonistinen elämäntapa.

Runous on kirjallisuuden lajityypeistä se vapain, mitään sääntöjä ei ole, mitään odotushorizonttia ei ole, runoudessa kaikki tyyli ja aiheet ovat sallittuja – ja juuri siksi sitä rakastan. Runoilijana voin ravistella takkini liepeistä kaikki leimat ja määritelmät kuin haalistuneet pinnit ja navigoida edelleen kohti sitä kaikkein kirkkainta ideaa.

TURISTIT

Safarilla he tunsivat pakottavaa tarvetta ampua jotakin, mutta valitettavasti se oli ehdottomasti kiellettyä. Sukelluskurssilla heitä ympäröivät värikkäiden kalojen harvenevat parvet, haalistuneet korallit: vielä he ehtivät nähdä ne omin silmin, vielä he ehtivät ikuistaa ne kertakäyttökameroillaan – niin kuin kaikki maailman kauneus olisi olemassa vain heidän katseitaan varten. Kun he laskeutuivat alas Mount Everestiltä, joku kysyi mikä oli kaikkein parasta: kyllä se oli itsensä voittaminen, he sanoivat. (Niin. Toiset tarvitsevat vuoria voittaakseen itsensä.)

TEEMU MÄKI

Teemu Mäki (s. 1967 Lapualla) on taiteilija, kirjailija, teatteriohjaaja ja tutkija (Kuvataiteen tohtori). Hän on työskennellyt vapaana taiteilijana vuodesta 1990, lukuun ottamatta vuosia 2008–2013, jolloin hän oli Kuvataiteen professori Aalto-yliopistossa.

“Työtäni on taiteen, politiikan ja filosofian parissa milloin milläkin välineellä toillaihu. Puuhan tulokset ovat yleensä jonkin sortin kuvataidetta, teatteria, kirjallisuutta tai teoriaa. Taide on minulle filosofian laajin muoto – se on joustavinta, monipuolisinta ja kokonaisvaltaisinta filosofiaa ja politiikkaa.”

I.

Pidän runoutta—kuten kaikkea muutakin taidetta—filosofian ja politiikan kokonaisvaltaisimpana ja joustavimpana muotona. Niissä kaikissa on kyse maailmankatsomuksen rakentamisesta ja toteuttamisesta. Niissä kysytään: Millaista on? Millaista voisi olla? Miten pitäisi elää? Miksi haluan elää? Mitä on hyvä elämä? Taide on holistisuutensa vuoksi tähän tarkoitukseen kätevä. Taiteessa saa käyttää sekä suorasaanaista ja täysin tietoista järkeilyä että niitä pohdiskelun ja kokemisen muotoja, jotka ovat vain osittain tietoisia ja jotka osittain tai kokonaan pakenevat yksiselitteistä sanallistamista. Maailmankatsomuksellisessa työssä tämä laajuus on tärkeää, sillä maailmankatsomus ei ole vain sanallistettujen periaatteiden lista, vaan ennen kaikkea jonkinlainen moniaistinen visio ja ruumiillinen kokemus hyvästä elämästä.

II.

Hyvää runoutta on kahta lajia. Yksi laji puhuu elämästä rikkaasti, toinen osuvasti. Eka laji on moniselitteinen ja sikäli hämärä. Se auttaa meitä ymmärtämään ja aistimaan maailman moniulotteisena ja vivahteikkaana – eli rikkaana. Pentti Saarikoski oli yleensä tällä asialla. Toka laji sanoo jotain tosi selvästi, kiteyttää ajatuskulun tai näkemyksen johonkin erityisen kirkkaaseen muotoon. Sellaisessa runossa voi olla kuohuttava väite, joka kiistää vallitsevia arvoja ja tarjoaa niiden tilalle jotain uutta. Bertolt Brecht oli tällä asialla. Suurin osa hyvistä räppäreistä myös. Mutta se jokin voi myös olla jotain tuttua ja jopa itsestään selvääkin, mutta runo saattaa sanoa sen niin

iskevästi tai sydämeen käyvästi, että sitä on nautinto lukea. Brecht harrasti paljon sitäkin. Tuttu ja itsestään selvä elpyy sellaisessa runossa tuoreeksi ja koskettavaksi. Käytännössä nämä runouden lajit usein sekoittuvat. Kun Raymond Carver kirjoittaa kalastusreissusta, hän sekä tunnelmoi, pyrkii lietsomaan vivahteikasta kokemusta sinällään, että ottaa suoraan kantaa; tekee väitteitä siitä, mikä elämässä on olennaista ja miten ihmisen kannattaa kuolevaisuuteensa suhtautua. Yleensä tuota Brechtin edustamaa lajia pidetään poliittisena ja vaikkapa Stéphane Mallarmén edustamaa ei, mutta se on erehdys. Kyllä nämä molemmat runouden lajit ovat potentiaalisesti yhtä yhteiskunnallisia, sillä jokainen taideteos on väitelause, nippu väitelauseita maailmasta, ehdotus siitä, mikä maailmassa on kiehtovaa ja millä keinoilla sitä kiehtovaa kantsii lähestyä ja rakastaa.

Helsingissä, 26.3.2015, Teemu Mäki

LAUSEITA LAUSUTTAVAKSI FELLMANNIN PELLOLLA LAHDESSA

Vappuna 1918 tässä oli Suomen suurin vankileiri.

Leirillä oli 22 000 sotavankia.

He olivat sodan hävinneitä punaisia.

He odottivat tuomiotaan taivasalla.

Seisoivat, istuivat, makasivat, pellolla

joka oli tässä, ja joka oli pieni.

Odotuskin oli lyhyt.

Yhtä lyhyt kuin monen loppuelämä.

Viikon päästä he kaikki olivat jo muualla.

Kotonaan. Tai vankilassa.

Tai jollain toisella leirillä.

Tai eivät enää missään.

Se oli Suomen Sisällissodan yksi näytös.

Sen sodan taisteluissa lopetettiin 3 414 valkoista riitaa.

Sen sodan taisteluissa kitkettiin 5 199 punaista ongelmaa.

Teloittamalla 1 424 valkoista

tulimme 1 424 kertaa vapaammiksi.

Teloittamalla 7 370 punaista

tulimme 7 370 kertaa vahvemmiksi.

Emme tarvinneet komentajaa kertomaan

että 46 valkoisen on kadottava.

Emme tarvinneet käskyä, käskimme itse

ja katso: 1 767 punaista katosi.

Vankileireille suljimme 80 000 ihmistä.

Leireillä kuoli 4 valkoista.

Leireillä kuoli 11 652 punaista.

Heti leireiltä päästyään kuoli vielä 613

jotka leiri oli tehnyt niin elämälle persoiksi

että ahmivat itsensä hengiltä.

Kaikilla siinä sodassa oli sama tavoite.

Elää. Elää vapaana.

Kaikki onnistuivat

uskomaan johonkin yhteiseen

ja elämään yhdessä

kuolemaan yksin

sillä jokainen on uskossaan vahva

ja iskunkestäväksi panssaroitu, tunnoton.

Siinä sodassa tapettiin yksi prosentti suomalaisista,
Heistä kolme neljäsosaa kuoli teloituksissa
tai nälkään ja tauteihin vankileireillä.
Joka neljännellä oli onni kuolla taisteluissa.
Teuraalla ja teuraalla on ero
kunnes kuolema heidät yhdistää.

Entä se yksi prosentti suomalaisista, silloin?
Heidän tappamiseensa meni puolisen vuotta.
Onko se paljon vai vähän?
He olivat 36 640 ihmistä.
Onko se paljon?
Onko siitä pitkä aika?
Saman verran ihmisiä nytkin kuolee, nälkään
puolessatoista vuorokaudessa, jossain muualla.
Onko se kaukana?
Millä mittaan?

Mittaan ainakin sen, että se oli
nykyaikainen sota, nupullaan silloin.
Se sota oli innovaatio, josta alkoi trendi.
Sota on sitä tehokkaampaa
mitä vähemmän siinä kuollaan taisteluissa
mitä enemmän siinä kuollaan jossain muualla.
Sitä sotaa varten opettelemme vihaamaan.
Opettelemme loukkaamaan.
Opettelemme nöyryyttämään.
Opettelemme kärsimään.
Opettelemme kaipaamaan.
Opettelemme rakastamaan.
Ja oppi menee perille
uppoaa meihin syvälle, näkymättömiin.
Viha häviää näkyvistä.
Loukkaus häviää näkyvistä.
Nöyryytys häviää näkyvistä.
Kärsimys häviää näkyvistä.
Kaipuukin uppoaa syvyyksiin
märkii siellä pimeydessä.
Mutta rakkaus, rakkaus jää aina pinnalle
vaatimaan vastarakkautta
ankarin ehdoin
katkerasti.

Lihassamme vihaa.

Lihassamme raivoa.
Hengessämme vihaa.
Hengessämme raivoa.
Lihaltamme meitä ei suojaa mikään viranomainen.
Hengeltämme meitä ei suojaa kukaan lähimmäinen.
Yhden särkee nyrkki.
Toisen silpoo sanat.

Ihminen ei näe toista ihmistä.
Ihminen haluaa nähdä itsensä.
Ei näe kumpaakaan.
Ja sen se kostaa
sille mitä näkee.¹

¹Kirjoitin tämän runon Kaisa Salmen idean pohjalta hänen performanssiaan varten 24.4.2013. Kaisan projekti oli osallistava performanssi Fellmannin puistossa, Lahdessa 28.4.2013. Runo oli tarkoitettu puhuttavaksi tuhatpäiselle joukolle ulkosalla. Siksi kirjoitin yksinkertaisia ja lyhyitä lauseita, tavoitellen ehkä Arvo Turtiaisen ja Arvo Salon aikoinaan mielestäni hyvällä menestyksellä käyttämää peruskommarityyliä: asia edellä, faktaperustelut mukaan, koskettavasti, mutta ilman nyhkyä.

VEERA KIVIJÄRVI

Veera Kivijärvi on sanataiteilija ja luovan kirjoittamisen opettaja.

.....

RUNO, KAIKILLE

Soveltavassa taiteessa runo voi olla materiaalia ja väline. Se voi syntyä kahdentoista henkilön voimin muutamassa minuutissa ja kertoa Power Rangereista, avioerosta tai Littoisten vanhasta verkatehtaasta. Runo voi toimia lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta vahvistavana rakkaushetkenä, keskustelunavauksena pulmatilanteessa tai reittinä hyvin kauas muistoihin. Soveltavassa sanataiteessa runous on kiinni hetkessä, ihmisissä. Se on lahja jonka voi antaa, vastaanottaa ja jakaa ilman suorituspaineita tai aikaisempaa kokemusta runoudesta. Sanataidetuokioissa runo on usein fyysinen kokemus johon liittyy liikettä ja tunnetta. Jaetun hetken jälkeen runo saattaa hävitä, tai se voi kasvaa kiinni loppuelämäksi.

Miksi soveltava taide, ja runo sen menetelmänä ja käyttömateriaalina on yhteiskunnallista? Soveltava taide levittäytyy sinne, missä se voi kukkia. Kauniin rikkaruohon lailla runo tunkeutuu hoitolaitoksiin, lastenkoteihin, päiväkoteihin ja sairaaloihin kuuntelemaan, kuulumaan ja tarjoamaan kasvualustoja omalle ilmaisulle. Runo karkaa salongeista ja sisäpiireistä lähiöihin ja leikkipuistoihin. Ennen kaikkea se voi tarjota onnistumisen ja voimaantumisen kokemuksia. Runo ei välttämättä ole parannuskeino tai hoitomuoto, vaan keino tulla nähdyksi ja kuulluksi.

”En tiennyt että osaan kirjoittaa runoja”

”En ole koskaan ollut mikään runoihminen mutta”

”Se kuulosti juuri siltä miten mä sen tarkoitin”

”Just tollasta se silloin oli”

”En tienny että tällainenkin voi olla runoutta”

Toisinaan sanataidehetkiin osallistuu ihmisiä, jotka pelkäävät runoa. Pelko saattaa johtua osattomuuden kokemuksesta: Mitä jos ne huomaavat etten ymmärrä runoa? Mitä jos kaikki muut osaavat kirjoittaa paitsi minä? Miksi ne pakottavat minut tässä elämäntilanteessa näin vaikeiden asioiden äärelle?

Lähtökohtani luovan kirjoittamisen opetuksessa ja soveltavassa sanataiteessa on, että jokainen osaa ja voi tuottaa aineksia runoon. Runoja voi tehdä yksin tai yhdessä, se ei pure, eikä sitä tarvitse ymmärtää millään erityisellä tavalla. Runon takana ei piileskele totuuksia jotka vain akateemisesti sivistynyt henkilö voi manata esiin.

Arvotan runoa usein sen käytettävyyden mukaan. Minkälaista samaistumispintaa runo tarjoaa? Voiko runolla leikkiä? Voiko runon leikkiä? Kirjoitan paljon kertakäyttörunoutta ja runoja, jotka saavat funktionsa vasta fyysisesti toteutettuna, eli esitettyinä tai leikkittyinä. Valitsin tähän antologiaan runon, johon liitin mukaan leikkiohjeet. Runon tarkoituksena on tarjota leikkijöille intiimi hyvän olon hetki.

Lisätietoja soveltavasta sanataiteesta:
<https://turunsanataideyhdistys.wordpress.com/soveltava-taide/>

AURINKO SAAPUU KAUPUNKIIN

AA-AA-Aurinko keltaisin sulin silittää
pieniä pyöreitä poskia *(silitetään poskea sulalla tai silkkiliinalla)*
säteet kuin kultaisia koskia *(juoksetetaan sormia selkää ja vatsaa pitkin)*
koko kaupungin lämmittää *(halataan oikein lujasti)*

AA-AA-Aurinko ajaa kultaisia vaunuja *(otetaan syliin ja hyttytellen)*
kertoo keväästä satuja *(säe kuiskataan korvaan)*
kietoo valon peittoon *(kietoudutaan yhdessä silkkiliinaan)*
auringon keltaiseen kesäkeittoon

VESA HAAPALA

Vesa Haapala on kirjoittaja, joka pyrkii tutkimaan erilaisia tekstejä lukemalla ja tekemällä niitä itse lisää. Tähän asti tuloksena ollut: akateemista tutkimusta, runoutta, aforismeja, orastavaa proosaa ja kritiikkejä.

.....

Olen kirjoittanut niin henkilökohtaisia kuin avoimesti yhteiskunnallisiin ilmiöihin kantaa ottavia tekstejä. Olipa tähtäimeni kulloinkin missä hyvänsä, pyrin aina kirjoittamaan siten, että runojani voidaan lukea paitsi esteettisenä toimintana (kirjallisuutena, erityislaatuksena kielen käytön harjoituksena) myös artikulaationa, joka suuntautuu yhteiskunnalliseen tilanteeseensa, syntysijaansa sosiaalisessa ja historiallisessa todellisuudessa. Muiden muassa. Olennisinta on, että saan lukijan ajattelemaan ja kokemaan. Yhteiskunnallisesti onnistunut runo ei ole minulle julistusta, vaan ristiriitojen, sokeiden hetkien ja epäjatkuvuuksien kirjaamista. Kaiken perusta on kieli, joka paljastaa maailman ja sysää sen lukijan tietoisuuteen.

Uskoni poliittiseen runouteen iskulauseineen on aivan yhtä vähäistä kuin uskoni pelloille ja katujen varsille ilmestyviin pahvisiin mainoksiin vaalien alla. Niiden pohjaksi ajateltu välittymisen mekanismi tuntuu jokseenkin sokealta. Toki aatteen huutaminen ilmoille joka neljäs vuosi on parempi vaihtoehto kuin oman itsen jatkuva kauppaaminen ja tyrkyttäminen julkisuuteen, asenne johon nykyinen elämänmeno keskimäärin kutsuu. Mutta kestävä runous ilmenee minulle ennen kaikkea hiljaisena periksiantamattomuutena, jossa tekijä panee itsensä alttiiksi maailman ja kielen ristiriidoille ja artikuloi. Tästä hyvänä esimerkkinä on runoilija Hannu Helinin työ.

Lasken tendenssimäisen yhteiskunnallisen runouden poliittisen puheen muodoksi. Toki siitä saattaa onnistuneimmillaan välittyä henkilökohtainen tahto ja pyrkimys näkemykseen. Yleensä ”hyväksi” eli ”poliittisesti korrektiksi” tunnistettava runous vertautuu oikeaoppiseksi tunnistettavaan uskonnolliseen julistukseen. Siitä ei ole kenellekään vaaraa, sillä maailmaan mahtuu mielipiteitä. Sanoman tai valmiin totuuden ajattelemisen kieltä ensisijaisemmaksi tuottaa yleensä surkeaa runoutta: kieli tyhjenee yhteen ideologiseen efektiin, ellei runon puhuja itse sitoudu kuvaamassaan maailmassa johonkin ristiriitaan, johon lukija voi samastua ja joka antaa liikkumavaraa. Ellei

runon kieli itsessään riittää ruumiillistamaan yhteiskunnallista tilannetta, se uhkaa muuttua yhdentekeväksi. Siksi pidän esimerkiksi Arvo Turtiaisen ja Eino Santasen runoja yhteiskunnallisina puheenvuoroina onnistuneempina kuin tiettyjä Pentti Saarikosken ja Kari Aronpuron avoimen vasemmistolaisia tekstejä.

Missä sitten on runouden yhteiskunnallinen vaikuttavuus? Runous on toimivaa vain siinä määrin kuin se saa lukijat tekemään asioita eli ennen kaikkea lukemaan ja ymmärtämään. Parhaimmillaan runous sysää lukijan kysymään, mihin hänen ymmärryksensä maailmasta perustuu. Uskon, että runouden yhteiskunnallinen vaikuttavuus on kuitenkin aina kysymyksen asia, jokaisen lukijan asia. Jos runous onnistuu luomaan tällaisen paikan, jossa kysymys tulee edes jossakin muodossa esiin, on paljon jo saavutettu.

RUNO

Kuin kasvi elämän kirjassa, jossa nimiämme poltetaan,
ruosteen syömä maa antaa tutkia uhrien varjot.

Hajonneet kasvot betonilla, taivaalla
Johanna Tukiaisen suuret, hyvät, ajettuneet

ja Stephen Elopin – hymyilevät hetken toisilleen
kuin kuolleet palaisivat pitkältä matkalta.

Ajattele ilme, idiootin, kuvittele sitten ihminen
tai Köhlerin apina, joka tahtoo katosta banaanin,

mutta ei ylety siihen. Ajattele, että sinulta kysyttäisiin:
”Mitä piti tapahtua, että päädyimme tähän?”

Jos heidänkin varjonsa avautuu, jos heistä jää
vain katakreesi haudankaivajan silmään,

antautuisinko tälle
kuin turha catering?

VILJA-TUULIA HUOTARINEN

Vilja-Tuulia Huotarinen on kirjailija. Hänen teoksiaan on käännetty ruotsiksi ja tanskaksi (valoa valoa valoa) ja tšekiksi (Naisen paikka). Hän toimii Suomen PEN:ssa ja Mirkka Rekola -seuran puheenjohtajana ja järjestää runotapahtumia.

.....

RUNOILIJAN YHTEISKUNNALLINEN ASEMA

Runoilija on tavallinen
niin kuin muut ihmiset.
Runoilijalla on erityisiä lahjoja
niin kuin muilla ihmisillä.
Runoilija saa osallistua
niin kuin muut ihmiset.
Runoilija saa jakaa Twitterissä
niin kuin muut ihmiset.
Runoilija saa pukeutua a.) farkkuihin b.) Gucciin
niin kuin muut ihmiset.
Runoilija saa ottaa selfien
niin kuin muut ihmiset.
Runoilijalle saa nauraa
niin kuin muille ihmisille.
Runoilija saa lenkkeillä
niin kuin muut ihmiset.
Runoilija saa haaveilla
niin kuin muut ihmiset.
Runoilija saa olla hyödyllinen puutarhassa
niin kuin muut ihmiset.
Runoilija saa olla seurallinen
niin kuin muut ihmiset.
Runoilija saa sanoa alkaa puhumaan
niin kuin muut ihmiset.
Runoilija saa olla hiljaa
niin kuin muut ihmiset
ilman että hiljaisuus on runoilijan hyve tai pahe.
Runoilija saa laulaa karaokessa
niin kuin muut ihmiset.
Runoilija saa huvitella järjestämällä ilmaisia runoiltoja

niin kuin muut ihmiset.
Runoilijalle saa hänen työnsä olla mysteeri
niin kuin muille ihmisille.
Ja kun runoilija vaipuu itsesääliin
runoilijalle täytyy kertoa
taiteen uskomattomasta voimasta
liikuttaa autoja, demokratiaa ja verisuonten sisäisiä tukoksia
niin että runoilija saa osansa maailmankaikkeudessa
niin kuin muut ihmiset.

RUNO

Että minä olisin sinun mielestäsi tärkein.
Niin, tärkeämpi kuin tuo suojeltava metsä tuossa.
Hakisit minulle Mäkkäriltä ruokaa.
Et lähtisi toiselle puolelle maailmaa pelastamaan toisinajattelijaa.
Et murehtisi Itämerta jos kyynelehtisin.
Et jäisi vallattuun taloon yöksi,
tulisit viereeni nukkumaan.
Et valitsisi mielenosoitusmarssia sukujuhlien sijaan.
Ostaisit puhelimen, siksi että saisin sinut kiinni.
Luopuisit luomukanalasta, koska kukko herättäisi minut aikaisin.
Et tekisi joka ilta talkootöitä, niin että minun pitäisi maksaa vuokra.
Et kirjoittaisi runoa Malalalle, kirjoittaisit sen minulle.
Minun kanssani kesä karavaanarina olisi mahdollinen.
Minun kanssani mikään väri ei olisi väärä
ei varsinkaan neonvärit,
minun kanssani et tuhahtelisi elämänviisauksille t-paidoissa.
Sinulle silmäripseni olisivat norpan kuuttivauvan ripsiä kauniimmat.
Minä olisin mielestäsi tärkein.
Niin, tärkeämpi kuin tuo suojeltava metsä tuossa.

VIRPI ALANEN

Virpi Alanen on helsinkiläinen runoilija ja kriitikko. Hänen esikoisteoksensa, runoutta ja aforistiikkaa yhdistelevä Ystävätär K ilmestyi vuonna 2012.

.....

MAAILMASSA, MIELIKUVITUKSESSA

”Nulla in mundo pax sincera” (Vivaldin sävellys anonyymiin latinankieliseen tekstiin, RV 630, 1735). Suomeksi mukailtuna: *Maailmassa ei ole todellista rauhaa.*

Kun olin lyhythiuksinen, pojannäköinen pikkutyttö, sain elää hyvinvointiyhteiskunnassa, jossa tasa-arvon kaikenlainen edistäminen, kanssaihminen ja ympäristön huomioon ottava elämäntapa, oli selviö – tai sen piti olla. Aikuisuudessa kohtaamani nyky-Eurooppa on muuttunut syvästi erilaiseksi kuin koskaan olisin voinut ennalta arvata. Rassistiset ja sukupuolittavat ääripuheet ja -teot ja muut aggressiiviset painotukset ovat lisääntyneet. Euroopassa käydään jopa sotaa, jolle yksitoikkoista mediaa klikkailevat mielet turtuvat päivä päivältä enemmän. Ympäristöstä joutuu olemaan vähintään yhtä huolissaan kuin 6-vuotiaana, jolloin minun oli lapsenaivoillani ymmärrettävä Tšernobyl: en saanutkaan syödä marjoja suoraan metsästä kuten ennen. Tuhoisat aikuiset jossain olivat tehneet maailmalleni pahaa. Ja tekevät edelleen. Feminismikin tuntuu taantuvan; sukupuolitedostavan ajattelun yksinkertaisimpia perusasioitakin joutuu jatkuvasti tähdentämään.

Kylmyys, välinpitämättömyys ja empatian puute tuntuvat valtaavan alaa samalla kun kaupallisuus ja markkina-arvo määrittää olemisen malleja yhä syvemmin ja huomaamattomammin. Ihmiset oppivat pitämään toisiaan huvittelusovelluksina, eikä voi enää olettaa, että sellainen perusseikka kuin ihmisarvo olisi kaikkien ajattelussa olemassa. Empatiakyvyttömyys näkyy harva se päivä myös poliittisessa päätöksenteossa. Suurimmalle osalle poliitikoista tuntuu esimerkiksi olevan täysin hyväksyttävää, että 2010-luvun Suomessa moni joutuu ostamaan perustuslailliset terveydenhoitopalvelunsa yksityiseltä – jos on varaa. Kun laman kourissa pitää päättää uusista yhteiskunnallisista säästökohteista, säästöjä ehdotetaan hämmäntävän usein kohderyhmistä, joilla on kaikkein vähiten voimia puolustaa itseään elämäntilanteessaan,

jossa tarvittaisiin säästöjen sijaan erityistä tukea ja hoivaa. Esimerkkejä: mielenterveyspotilaat, pieniä lapsia vailla tukiverkostoa hoitavat vanhemmat, turvapaikanhakijat. Masentaville asioille ei näy loppua, eikä niille tapahdu mitään itsestään. On toimittava.

Mitä kirjoittava ihminen voisi tehdä? Vastaus: kirjoittaa! Toivottomuuden keskelläkin on mahdollisuus ja velvollisuus saada sanotuksi asioita. Luovan ajattelijan pitäisi pystyä kokoamaan maailman epätoivoinen sirpaletila ja sanomaan siitä jotain, johon poliitikko tai bisneksentekijä ei pysty. Tunnen toisinaan hämmennytyisyyttä ajattelu- ja kirjoituskyvyn myötä tulevasta yhteiskuntavastuusta. Kysyn itseltäni: runoilijako, kirjailijako, joka usein joutuu työskentelemään köyhyysrajan alapuolella ja itsetuntonsa syvänmerenhaidoissa, nyt tosiaan on se yhteiskunnan toimija, jonka vastuulla on puolustaa ihmisarvoa ja muita hiipuvia merkityksiä? Näin näyttäisi olevan, yhä suuremmassa määrin. Sillä vain ihmisellä, joka osaa kuvitella vaihtoehtoisia todellisuuksia ja joka tuntee kielen, retoriikan keinot, on potentiaalia puuttua tilanteeseen, ehdottaa muutosta, tuntee inhimillisiä tunteita.

Kirjallisuus voi, silloin kun se löytää älyllisesti stimuloivia ilmaisutapoja, auttaa ymmärtämään maailmassa vallitsevien jännitteiden nyanssit kaikilla inhimillisillä tasoilla. Se voi tehdä näkyväksi tunteita, jotka narsistinen politiikka, yhteiskunnan jäsenet pelkkinä käytettävänä objekteina ja hyötymaksimoinnin laskelmina näkevä talousajattelu on jo ajat sitten unohtanut. Onko tämä liian optimistista, sinisilmäistä luottoa taiteen voimiin? Kenties. Runoilija joutuu keksimään katukiveykselle räjähtävät siniset silmät. Mielikuvitus on ennenkin ollut hereillä vaikeina aikoina, sadut syntyneet sodassa.

Ranskalainen filosofi Hélène Cixous kannustaa tunnetussa ja yhä ajankohtaisessa *Medusan nauru* -esseessään (1975) erityisesti nuoria naisia kirjoittamaan. Cixouskin on havainnut edistyksellisessä ajattelussa vallitsevan taantumun, ja kommentoinut sitä hiljattain France Interin haastattelussa Boomerang-radio-ohjelmassa marraskuussa 2014. Haastattelijana Augustin Trapenard. Cixous luonnehtii tilannetta rauhallisesti, lohdullisestikin:

”Edistystä ei koskaan tapahdu ilman takaiskuja. Sitä edetään suurin harppauksin, sitten joudutaan kohtaamaan vastustusta, ottamaan hieman takapakkia. Eteneminen ei tapahdu suoraviivaisesti. Eikä sitä koskaan pääse perille juuri sinne, minne olisi toivonut pääsevänsä, mutta lopulta sitä onnistuu kuitenkin vakiinnuttamaan[/vakauttamaan] jotakin.” (suomentanut Aura Sevón)¹

Ajattelu ja kirjoittaminen jatkuvat läpi elämän ja silti ihminen pysyy keskeneräisenä. Yhteiskunnalliseen kontekstiin ei voi asettua, siinä on eletävä, liikuttava, oltava valpas ja tilannetajuinen. On luotettava siihen, että kirjoittamalla tapahtuu edes jotain. Vain ajattelu voi pelastaa meidät. Toki yhteiskunnallisen kirjoittamisen sisäiseen todellisuuteen muodostuu pieni paradoksi siitä, että kirjoittajan työ on usein yksinäistä työtä. Sanoja, jotka on kirjoitettava, tukipa yhteiskunta sitä tai ei.

Naiiviuden vaara on aina olemassa. Harhaan menemisen vaara on aina olemassa. Joskus vain täytyy olla sinisilmäinen ja vahingoittua pahasti. Täytyy asettaa itsensä alttiiksi maailmalle, ja katsoa kohteleeeko se hyvin vai huonosti. Usein huonosti. Mutta joskus myös hyvin, mikä pitää runoilijan sydämen elossa.

¹Sitaatti alkukielisenä: “Ça procède toujours comme ça : les avancés ne se font jamais sans retour en arrière (ce que l’on appelle en anglais le vaclage). On avance, on fait un grand progrès, puis c’est contesté, on recule un petit peu et cetera. On n’avance pas en ligne droite, mais par, un petit peu comme ... [...] On n’atterrit pas exactement là où on espérait atterrir, mais finalement on arrive quand même à stabiliser quelque chose.”)

SINISIÄ ROISKEITA

Mihin suuntaan elää, harakireikköön; olemisen polttavaan
hakaneulakettinkiin kuun sakaraan; kuu
kiertää minulle serpentiinitien ympäri kallon
avaruudesta syntynyt korkkiruuvikihara, ainainen
pieneneminen ja suureneminen, mittaaminen;
järjen, valtiorajojen, rahareitten, korkojen.

Arvenraapimieni, tuhkasiipeni. Katkoitko koskaan varsiasi? Tiesitkö, tuhka
on hyvä sipulille, kaltaisellesi. Vaaleanvihreät piikit katkaistaan,
olemisesi monikerrostuu, sinua viiltävät itkevät
piikikkään renessanssin, nylkevät iiriksensä, alkavat hahmottaa
sumussa lähestyvän hahmosi kirjainrivit.

Varjoksi luulin se sydämesi onkin nyt,
kivirata, rikkomustarha, kapisen peikon kalvama katajanmarja,
miten sanoa; täsmävirhe, ei taaskaan, ei
poikkeamaa rytmiin, ei ehdotusta valosta
ohikulkevista kuolinnaamioissa.

Kauneusvirhe sinisiä roiskeita
katukiveyksellä, huomaan, aikoinaan
minun silmäni, joilla vasta nyt näen
sulovarkaiden suojeluspyhimyksen,
ihanaraivottaren, rumpalin rujon ystävän,
nuput, joista gargoylet kuoriutuvat,
jokaisen lampun sisällä palavan keijun,
kesken lentonsa katkeavan vespula vulgariksen,
mielikuvituksen aktivisteja, multaromantikkoja,
suuren tyytyväisen puolukan, kohdun,
iltaisin pientuoksuisina tulevat asfaltintekijänaiset,
polyuretaanikiittäjät, teinityttöjen pajukot ilta-auringossa,
vaahterannenät, mustarastaan muotoisen luopumisen tunteen,
sähköiskuja läikkyvän junan, pimeännälkäiset
lokakuun käpälät, kastuneet tikut, jonossa seuraavan
luurankonaisen.

Kirjaimet palavat runoa, poltan ne
silmäkuoppaan
avaruuteen
poliittiseen päätöksentekoon
mutaan.

J. K. IHALAINEN

J. K. Ihalainen on julkaissut yli kolmekymmentä runoteosta, kymmenkunta tietokirjaa ja suomentanut mm. Gary Snyderia, Jerome Rothenbergia, Patti Smithiä ja John Cagea. Pyörittää pienkustantamoaa Palladium Kirjat sekä omaa kirjapainoa, joka toimii kosken voimalla. Toimii Annikin Runofestivaalin taiteellisena johtajana.

YHTEISKUNTAKELPOINEN RUNO?

Minulle on kahdenlaista tapaa rakentaa runo. Toinen tapa on tehdä runosta ohjelmallinen, hypnopoliittinen, niin että esittäessäni sitä yleisölle osoitan sanani kuuntelijalle, ja pyrin ikään kuin myymään aatteeni ja mielialani yleisölle. Tällainen runo on esimerkiksi pitkäkökö runo *Muistinmenetyksiä*, jossa käyn läpi erilaisia laitteita, muistinpyyhkimä, joilla ihmiset voivat unohtaa kiusallisia ja traumaattisia tapahtumia ja kokemuksia. ”Meidän päämääränämme on tehdä asiakkaistamme keveitä ja huolettomia, ihmisiä jotka vailla katastrofaalin ja onnetoman menneisyyden taakkaa syöksyvät iloisina ja huolettomina uusiin, hulvattomiin seikkailuihinsa.”. Runo on siis hirtehisumoristinen myyntipuhe, jolla yritän saada ihmiset vakuuttumaan, että heidän on parasta hankkia juuri sopiva muistinmenetyks ja juuri minulta.

Toinen tapa rakentaa runo on kokemuksellinen. Esimerkiksi tuo *Jotta tuntisi kuuluvansa ihmiskuntaan* syntyi nopeasti, ns. humauksessa, kun selasin Facebookin uutisvirtaa ja rupesin potemaan pakokauhua kaikkien päivitysten ja uutisten virrassa. Uutisten mitäänsanomattomuus, turruttava tiheys ja absurdus sekoittuu siihen, mitä pienessä kylässä tapahtuu, kaikki tapahtumat ovat yhtä tärkeitä ja yhtä merkityksellisiä, pinnallisen ja etäisen elämän kuvia. Ainoa lause jossa runon tekijä raottaa kammarinsa ovea, on ”miten ajelet tummanvihreällä tila-autolla ruusunlehtiä pureskellen ja housuissasi kukkivat lemmikit”. Tämä on eräänlainen kukka, For-Get-Me-Not, joka ei oikeastaan avaudu kuin sille naiselle, joka ajaa sillä tila-autolla. Ilman tuota lausetta ei tuossa runossa ole mitään jännitettä, koska kaikki on niin ulkokultaista, tyhjää hokemaa. Ja koska en esittele tuota naista lukijalle, niin tuon suhteen täytyy olla luvaton. Runon viimeinen lause kuittaa tuon suhteen olevan ohi.

Mikä on poliittista, yhteiskuntakelpoista? Osallistuin elämässäni kerran vappumarssiin. Se tapahtui saamelaisen tyttöystävän kanssa Tukholmassa, kun asetuimme punamustien kulkueeseen, joka nytkähti sata metriä eteenpäin ja hups, yhtäkkiä kaikki anarkistit juoksivat pois ja me seisomme poliisien ympäröiminä kahdestaan keskellä katua ihmettelemässä ”vart ska vi?” Anarkismin hengessä marssiminen johtaa lähes poikkeuksetta umpikujaan, mutta mikä tärkeintä, se on hauskaa, se on karnevalistista, se on intensiivistä. Niin tosi, paree olla ilkkurinen kakara kuin kepitetty kirjanpitäjä.

RUNO

Jotta tuntisi kuuluvansa ihmiskuntaan, niin olisi silloin tällöin terveellistä katsoa uutiset, paljonko on kuollut rintamalla eri puolilla maailmaa, paljonko terroristi-iskuissa, paljonko rahaa on siirtynyt ja minne, mitä kukakin nuutuneen salaatin näköinen poliitikko sanoo ja miten se tulkitaan, kuka niistä saa mitenkkin paljon ääniä ja keneltä, miten naapurin eukko riisuuntuu kevään kukkien pulpahtaessa maan pintaan, miten taittavat päivien valot kun jättää sähkölaskun maksamatta, kuka luettelee kyläkaupalla iltapäivälehdessä otsikoita kursailematta vokaaleja venytellen, miten venettä tervataan sunnuntaina ja koira räksyttää, miten lisää lunta on luvattu ensi viikoksi käsivarteen, miten baarin emäntä on saanut rusketuksen tähän aikaan vuodesta, miten Soros kehuu ostavansa Ukrainan ja tekevänsä sillä voittoa, mitä Putin jättää sanomatta lukiessaan katoamisilmoitustaan, miten se-ja-se kirjailija arvostellaan siinä-ja-siinä lehdessä, mitä kuka-on-kukin kommentoi Merkelin laihdutuskuurista, kuka on kenenkin kanssa nähty kalsarikännissä Kaivarissa, miten elämäkertamuistoilla naisjulkkis paljastaa miten hän selvisi avioliitosta addiktin ja itse paholaisen kanssa, miten juhlien jälkeen naulakossa on mystiset kolme sateenvarjoa ja haitari, miten ajelot tummanvihreällä tila-autolla ruusunlehtiä pureskellen ja housuissasi kukkivat lemmikit... Anteeksi, unohdetaan koko juttu, kevät ei satuta minua enää.

KLAUS MAUNUKSELA

Klaus Maunuksela on helsinkiläinen kirjoittaja.

.....

KUN KAIKKI VÄLILLÄMME ON SANOTTU, SITEERAAN TYHJYYTTÄ RIVIEN VÄLISSÄ

En erityisesti pidä itseäni runoilijana. Kuten René Char kirjoittaa: “Runo on alkuvoimaa, runous – puuhastelua kuivuneilla törmillä.” Samaa voi sanoa taiteesta yleensä. Se heijastelee yhteiskunnallisen todellisuuden arvoja, vaikka helliikin käsitystä omasta autonomisuudestaan. Toinen sitaatti, tällä kertaa Heiner Mülleriltä: “Mestari-teos on vallan rikoskumppani.” Kun ajattelee Rimbaudia diilaamassa AK47:ja autiomaassa Saatanan kanssa, tai Majakovskia pelaamassa venäläistä rulettia Jeseninin haamua vastaan, haaveet maineesta, kunniaista ja J. H. Erkon palkinnosta tuntuvat entistä tyhjemmiltä, entistä epäolennaisemmilta. Kolmas sitaatti on Harry Salmenniementä ja kuuluu: “Kukittaminen on kuristamista.”

Vaikka rakastan romanttisia (anti)sankareita, Brechtin tavoin uskon, ettemme tarvitse enempää sankareita. Elämme totisesti synkkää aikaa – fossiilikapitalismin aurinko on alkanut laskea, ja länsimainen yhteiskuntamuoto on paljastumassa muotokuvaksi todellisesta itsestään – eräänä osoituksena syvenevästä kriisitilasta on se esteettinen ja ideologinen dekadenssi, jota on kutsuttu kapitalistiseksi realismiksi – kaikennähty kynisyys, joka yhdistyy keskiluokan neuroottiseen tarpeeseen saavuttaa “aitoja” kokemuksia. Kirottuna aikana kirottu runoilija on keskipäivän aave – ja vielä enemmän, itse runoudella ei ole enää tehtävää, jota toimittaa. Suuri ja kaukonäköinen Sergei Zavjalov: “Kausi, jolloin porvarillinen yhteisö ja porvarillinen valtio tukevat runoilijaa, on loppuillaan. Sillä itse porvaristo on loppumassa. Luokalla, jonka diktatuuri tulee sen tilalle, ei ole enää mitään kiihokkeita kasvattaa itseään ‘korkeisiin’ arvoihin.”

Tulevassa maailmassa runous joutuu määrittelemään uudelleen oman paikkansa. Zavjalovin (ja Heideggerin) “olemisen ja ajan uudet organisaattorit” ovat sitoneet proletaraiset massat viihteen teilirattaaseen, josta pyristelläkseen haluttomien luokan täytyy lakkauttaa itsensä

luokkana. Radikaali politiikka ja radikaali taide ovat yhtä siinä, että ne kyseenalaistavat kaiken omaa perustaansa myöten.

On aikoja, jolloin talvehtiminen on ainoa tapa selviytyä. Silti uskon (periomanttisesti) ettei ratkaisevaa taistelua ole vielä käyty, että myös runoudessa lähestymme momenttia, jolloin hyökkäys on mahdollinen ensi kertaa pitkään aikaan – ellei sitten ensi kertaa *koskaan enää*. Tästä hyökkäyksestä meillä on vasta etiäisiä. Sellaisia kuin Näkymättömän komitean kirjoitukset, jotka ovat pukeneet sanoiksi elävän tulen – kasvottoman, kollektiivisen voiman, joka kerääntyy näkymättömyyden turvin kohtaamaan vihollisensa.

Olen kirjoittaja. Sanassa on aneemista hehkua, joka valaisee kirjoittajan työtä totuudenmukaisesti. Se palauttaa ajatuksen kirjoittajasta tuotannon lattiatasolle ja sitoo hänet kirjoittamisen aktiin. Kirjoitukseni ovat subjektiivinen yritys kielellistä havaintoja, joita teen maailmasta – yritys luoda mielekkyyttä siihen mitä näen. Fragmenttimuodon radikaali avoimuus muistuttaa meitä omasta vieraantuneisuudestamme – emme ole vieraantuneet omasta (myyttisestä) alkuperästämmme (sillä sitä ei koskaan ollut), vaan mahdollisuuksista, jotka ovat läsnä tässä ja nyt, jokaisessa hetkessä, jolloin viime hetkellä käännämme katseemme ja jäädyimme rooliemme vangeiksi. Fragmenttien välillä on kokonaisuuden mahdollisuus, mahdollinen kokonaisuus – vertauskuvaa käyttäkseni: jos fragmentti on sirpale, on rivienvälinen tyhjyys haava. Fragmentaarinen kirjoitus on tapa lähestyä subjektia, joka on hajonnut, niin runoudessa kuin yhteiskunnallisessa todellisuudessa. Uusi subjekti on vasta muodostumassa, näillä kaduilla, näillä hetkillä, näiden naamioiden takana.

Ja kun tämä kaikki äkkiarvaamatta päättyy (myöhemmin kuin luulimme, aiemmin kuin toivoimme), olemme jo osallisena näissä tapahtumissa, me todistamme näitä tapahtumia kuten kättilöt tai kuin Brechtin Äiti, vallankumouksellisina, kirjoitamme näitä tapahtumia muistiin jo ennen kuin ne tapahtuvat.

RUNO

Kivun säteet valmistavat maaperän heräämiselle
silloinkin ja etenkin silloin kun se vaikuttaa epätodennäköiseltä.

Maanjärityksille altis mieli kohentelee käsiensä asentoa
Hän katseensa liikuskelee kämmenten viivastolla, kun hän puhuu
Käteltyämme, keskustelumme koskee Mahleria

vaikka hän haluaisi vain painaa päänsä ja tunnustaa
vain painaa päänsä
että on koko aikuisuutensa odottanut
koko aikuisuutensa
että saisi painaa päänsä Jeannensa rintaa vasten
ja tunnustaa

Käteltyämme, keskustelumme

Mahleria

sillä hän ei osaa avata suutaan suureksi
ja pyytää apua syntymäänsä. Hänen käsiensä tärinä paljastaa hänet,
tuntematon manner kasvaa hänessä: hänen on saatava kirja käsiinsä
mutta vähintään yhtä kiihkeästi pudotettava se;
hänen kielellään on lupaus joka uhkaa toteutua
joka kerta kun hän avaa suunsa.

(Eräessä mielessä hän on tuo lupaus
ja hänen kielenä, hellävarainen tuuli joka levittää pensaspaloa
sen sijaan että lievittäisi.)

Ja hänellä, kuten meillä, on huomaamattomia muistomerkkejä
joiden varjoon hän palaa kokemaan samoja tunteita kerta toisensa
jälkeen
salassa.

Kun hän palaa luoksemme, hän on muuttunut
hän on unohtanut syödä sillä hän on nähnyt erityislaatuisen pimeyden
turvin
orkesterien kokoontuvan ja siellä täällä myrskyn syttyvän

TEEMU MANNINEN

Teemu Manninen on helsinkiläinen runoilija ja kriitikko.

KIRJE HÄMÄRÄLTÄ NIITYLTÄ

Hyvä ystävä,

esseessään *Kieli ja runous* vuodelta 1957 Jaakko Ahokas esitti, että runoilijan tehtävä on uudessa, tieteen avaamassa maailmassa “vastata maailman ihmiskunnalle antamaan haasteeseen ja koettaa välittää ihmiskunnalle kuva maailmasta omien reaktioittensa kautta. Hän voi tehdä sen negatiivisestikin, kieltämällä nykyisen maailman ja vetäytymällä idylliin tai menneisyyteen. Mutta jos hän vastaa haasteeseen ja yrittää auttaa lähimmäisiään näkemään nykyajan selvemmin sekä aavistamaan tulevaisuutta, voiko lukea hänelle viaksi, ettei hän vielä ole löytänyt uuden maailman utta kieltä?”

Uuden maailman uusi kieli: Ahokkaan sukupolvi löysi sen kieltämällä menneen ja katsomalla tulevaan, ja oli kenties aika, jolloin uskoin oman aikamme löytävän uuden kielensä sieltä, missä runoilijat etsivät suhdettaan tulevaisuuteen katsomalla menneisyyteen, ja täyttämällä itsensä oman hetkensä herättämällä tunteella näkevät sukupolvelleen ominaisella tavalla sen, mitä on ollut, uudelleen. Siten he oppivat, miten mennyt voisi jälleen olla ilman, että sitä olisi välttämätöntä jäljitellä, tullen näin löytämään tavan elää, joka ei riistä meiltä juuriamme, muttei myöskään pakota asumaan kuihtuneessa mullassa niukassa varjossa liian korkeiden puiden alla.

Mitä tahansa ajattelinkaan, ajattelin myös, että tuo luotava olisi tuotava esiin yhteisesti, että se, mikä meille olisi uutta, ei olisi niinkään sanoissa itsessään, vaan siinä, miten loisimme ehdot sanoille olla ja tulla luetuiksi: että toden voi muuttaa vain muuttamalla maailman ainetta, ei vain puhumalla siitä, ja siksi suhtauduin, kuten suhtaudun yhä, epäilyksellä heitä kohtaan, jotka väittävät sanoilla sinänsä olevan voimaa liikuttua.

Ajattelenko niin yhä? Kenties. Mikään muutos itsessäni ei poista muistoa, jota vaalin yhä, muistoa päivistä, joina kaikki tuntui mahdolliselta, jos vain olimme yhdessä. Mutta nyt, kun kohtaloni sanelemista syistä vuodet katoavat ruumiini omituiseen, erityiseen hautaan, aineeseen,

joka ei tahdo muuttua, joka sanelee sanomiseni ehdot tavalla, jota mikään yhteys ei voi jakaa, kysyn itseltäni uudestaan kysymyksiä, joihin luulin kauan sitten vastanneeni: onko mahdollista, että runoilija voisi vastata maailman ihmiskunnalle antamaan haasteeseen kieltäytymällä siitä?

“Pimeänä yönä, rakkauden ja kaipuun sytyttämänä — oi onnellista sattumaa — astuin ulos taloni hiljennyttyä, kenenkään näkemättä minua”, alkaa espanjalaisen karmeliittamunkin Juan de Yepes Álvarezin joko 1578 tai 1579 kirjoittama runo *La noche oscura de alma, Sielun pimeä yö*.

“Tässä ensimmäisessä säkeistössä”, Juan selittää selityksissään, “sielu kertoo tavoista ja keinoista, joiden avulla se lähti matkalleen”, miten se jätti taakseen maailman asiat, miten se kieltäytyi niistä, miten kuoli niille ja itselleen, ja mitä voitti näin kuollessaan, kuolemansa kohdatessaan, ja miksi tuo kääntyminen pois päin, tuo lähteminen ja jättäminen, luopuminen ja poistuminen oli sille niin kuin pimeä yö, joka saa sielussa aikaan sen itsensä tuhoutumisen samoin kuin kaikkien muidenkin asioiden, Juan sanoo, niin kuin kai minunkin on nyt sanottava, että kaikki se, mihin kenties aiemmin uskoin, vaikuttaa minusta nyt kovin hämärältä, sillä silmäni ja mieleni ovat pimentyneet, enkä osaa enää vastata maailman esittämään haasteeseen, en muuten kuin haparoimalla pimeässä, tunnustelemalla tietäni, puhumalla ikään kuin hämärästi siitä, mikä sytyttää rakkauteni ja kaipuuni, vaikka tiedän, että se on jotain salaista, koska se ei ole yhteistä, eikä sitä sen tähden löydetä seurassa, ei jaeta monille, eikä sen löytämisen ehtoja muuteta joukkojen voimalla, koska jokaisen, joka etsii, on lähdeittävä salaa ja jätettävä taakseen talonsa, eräänä pimeänä yönä, kun matka alkaa, eikä paluuta ole, eikä määränpäättäkään, eikä lopulta mitään, eikä lopulta ketään, eikä lopulta kukaan.

NOCTURNE

Käänny pois. Et löydä äitiä, et isää näiltä kasvoilta,
jotka pilkkaavat virttynyttä mieltäsi ihmishälyssä.
Sulje suusi. Sanasi eivät virtaa niin kuin mesi,
ne valuvat sisääsi, mätänevät, käyvät, pirun lampi,
jossa pitkän kielesi juuret kypsyvät, mustuvat.
Nojaa toisaalle, sivuun siltä, joka viettelee väittelyyn,
uskoo viiman vastaavan puuskalle, tuulen myrskylle.

Ei: ilma virtaa, historia hengittää, väki hylkää torit.
Katujen kruunaama prinssi ei johdakaan juhlaa,
joka väläjää, sammuu, hiipuvan kapinan tanssi,
kun vanhusten tarinat ehtyvät, eivätkä nuoret,
villit, ehtineet oppia uusia. Kuningas palaa aina,
kenraali aloittaa räiskaukset, teloitukset jatkuvat.
Aukion valtaa autio. Käänny pois sieltä, kokelas.

Toivoit alusta väärin: kadotit suunnan, eksyit sinne,
missä jaettu harha on ainoa tuttu, missä kauneus
ei ollut totta, oikeutta oli vain voitto. Pysähdy tässä.
On yö. Makaat kaiken syödyn, juodun haudassa,
mielessä kysyvät säkeet: miksi et muuttunut vielä?
Miksi vieläkin valitset väärin? Tunsiko äitisi näin,
kun lupasi auringon valon, vakuutti matkan alkaneen?

Kukaan ei näe sinua nyt. Voisit lähteä, keskellä yötä,
kiivetä ovesta ja kulkea ulos, varhaisten tähtien alle,
vuotaa katujen jälle kasvosi haavan: lyödyt sanat,
levottomat teot, mihin tyydyit toden puutteessa,
kiitoksen rihkama palkaksi luultu; sapeksi saonnut veri.
Pimeys kasvaa, varjot nousevat niin kuin pilvet.
Sataman hahmo tuskin erottuu. Aulis laivasi odottaa.

TOMMI PARKKO

Tommi Parkko on runoilija, tietokirjailija ja luovan kirjoittamisen opettaja. Parkko on tullut tunnetuksi erityisesti runoilijoiden yhteisöllisyyden kehittämisestä. Hän on perustanut mm. Runoyhdistys Nihil Interit ry:n ja tällä hetkellä toimii sen puheenjohtajana.

MIKÄÄN RUNOUDESSA EI OLE YHTEISKUNNALLISTA – KAIKKI SIINÄ ON YHTEISKUNNALLISTA

Tapamme kategorisoida, luokitella ja määrittää todellisuutta on sellainen, että pyrimme löytämään asioille niille sopivia lokeroita. Ehkä todellisuuden liiallisuus johtaa tähän lokerointiin, maailmassaolo on helpompaa kun osa asioista on sijoitettu enemmän tai vähemmän pysyviin laatikoihin.

Runouden yhteiskunnallisuuden pohtiminen on mielestäni juuri tällaista lokerointia, maailman jäsentämistä helpommin hahmotettaviin kokonaisuuksiin. En itse pidä omaa runouttani erikoisen yhteiskunnallisena mutta samalla runoni ovat erittäin yhteiskunnallisia. En koe tarpeellisenä käyttää erisnimiä, tarkkoja sijainteja ja ajoituksia. Ne eivät sovi minulle vaikka harrastan historiaa ja todellisuuden tarkkaa lokerointia.

En ole innostunut ideologisesta runoudesta, olkoon se uskonnollista, poliittista, filosofista tai esteettistä. Minkä tahansa ideologian runsas läsnäolo runossa kaventaa sen mahdollisia tulkintoja. Kuitenkin yksi poliittinen runo on tehnyt minuun suuren vaikutuksen: Bertolt Brechtin *Oppimisen ylistys*: Opi kaikki aakkoset / Se ei riitä, mutta opi ne / Älä anna sen harmittaa vaan ala jo / Sinun täytyy tietää kaikki / Sinun täytyy astua johtoon.

Runo on minulle tärkeä. Se on yhteiskunnallinen ja poliittinen mutta sen poliittisuus ei ole sitoutunutta. Vaikka taisteleva vasemmistolaisuus onkin runoa käyttänyt omana työvälineenään, runo ei tyhjene tiettyyn ideologiaan. Itse olen tulkinnut tätä runoa kehotuksena toimintaan runouden puolesta. Runoilijoiden tulee itse määritellä oma todellisuutensa eikä olla ulkopuolisten, runoutta kohtaan tympeiden tahojen määriteltävänä. Runoilijan tulee ottaa runoutta määrittelevät tuotantovälineet haltuunsa. Runoilija voi olla omassa elämässään,

omassa todellisuudessaan johdossa.

Runouden yhteiskunnallisuus on sitä, että yksilö löytää omat mahdollisuutensa. Runoilijan kohdalla tämä tarkoittaa oman taiteilijuuden kehittymistä niin pitkälle kuin se on mahdollista. Lukijalle runo antaa työvälineitä, joilla hahmottaa todellisuutta ja mahdollisesti oman paikkansa siinä. Jos runouden kautta paljastuva paikka ei miellytä, aina voi tehdä asioita, joilla ottaa askeleita uusiin paikkoihin. Jos runous lannistaa ja tuhoaa mahdollisuuksia, se on terrorirunoutta, jolla ei ole paikkaa runouden kentillä.

RUNO

Käveleminen on putoamista, tämä on lainattua,
käveleminen on vierimistä ilman renkaita, suurta kitkaa, vastustat sitä

mitä enemmän tiedät käsittäehdyn putken ylimielisyydestä,
päätoimittaja sai potkut kun hänen poskensa mätkähtivät toisiaan vas-
ten kuin läskit

jatkuvasta sinne tänne päylyystä, tarkkailuksi hän sitä kutsui.

MARKO LAIHINEN

Marko Laihininen (s. 1970) on Turussa asuva aforisti, runoilija, toimittaja, sanoittaja ja käsikirjoittaja. Luovan kirjoittamisen opettaja. Keväällä 2015 häneltä ilmestyi aforistinen runoteos Halokehrät (Poesia). Luonnostelua-blogi: markolaihinen.blogspot.fi

MIELIPITEEN KIRJOITUS OSASTON YLEISÖLLE

Monologi

Puhuja lausuu vanhanaikaisella paatoksella. Elehtii, ja hiestyy. Rekvisiitta: kansakoulun vintiltä löytynyt vaneerinen puhujanpönttö. Asu: pelkkä sinapista tehty poolopaita.

Logoterapian perustaja Viktor E. Frankl mittaroi, että raha on vallankäytön banaalein muoto. Meille, jotka tänään kiskomme onnettomina tai onnellisina lauttureina uusliberalismin rahannostokoneita maailman taloussavanneilla, voisi todeta, että meille – kaupallisuuden lauma-nisäkkäiksi taannutetuille – raha on vallan banaalein muoto.

Oi miksi näin pääsi käymään, miksi pysymme pakkotyössä taloustehtaassa, jonka pyramiditarkoitus on pörssittää ani harvoista sisäpiiriyksilöistä miljardöörejä, alfojen alfoja; heitä jotka käyttävät valtioita huvipursinaan?

Minne pelokkaisiin nurkkiin kyhöttämään ovat voitettut humanismiin ja edistykseen uskonet henkilökohtaiset puolustusvoimat – lakipykälien varjoissa piileskelevien tahojen mykkäilmeiseen tottelemiseenko? Onko yhteiset tarinat lopultakin rypistely hiljentyneiksi palloiksi – heitetty pois jonnekin oman edun, oman lähilauman ja oman eturyhmän vaitonaisten, valkearystyisten rivien taa?

Jos emme hirmukuntoile ja niele superfoodeja oman hyväosaisuutemme oksallaolon säilyttääksemme, niin rahatyöpäivän kemiallisessa yössä baarikommunisteina saatamme jeesustella; tihkumme sydämestämme vallan kumouksellista myötätuntoa lajitovereille koko maailman ääriin saakka!

Vaan Maanantaina kiiruhdamme rahan palvelukseen taloustehtaaseen – ajoissa kuten ennenkin, peläten ulkopuolelle putoamista, osattomuutta näytelmässä kuten muutkin. Tämä koskee myös rahataloudelle tarpeettomia ihmisiä. Työttömien tehtävärooli on istua ja pysyä perse auki inflaatioventtiilin päällä ja roikkua samalla palkkakehityksestä tiukasti kiinni. Olla se varoittava esimerkki rahattomuudesta, köyhyydestä!

Myyjä ja Ostaja; kas siinä ainoat nykyamatit. Myymme päätä, lihaa tai työpalvelua. Sopeuttaa, sopeutua, alistua. Eläköön eriarvoisuus, eläköön!

Sokeutua: koska yhden vaurastuminen ei ole mistään eikä keneltäkään pois – kyllä, meistä jokainen voi teoriassa omistaa vaikka puolet maapallostakaan – niin ehkä jonain päivänä Me Ahkerat Suomalaiset olemme kaikki vuorollamme hymyillen ihmettelemässä kiiltäväpintaisen lehden sisällä, varpaat paljaina, että miten alhaalla se raja olikin, jolloin raha lakkasi lisäämästä onnellisuutta.

Kun rahaa tulee yli kuukauden reunojen, myötätuntoa hengittävä idealismi silmien sinestä alkaa kovin helposti rappeutua mustavalkoiseksi, tulee sahalaitaisia ajatuksia, ja yhä pienempiä ”epämukavuuksia” karttava pikkuporvarillisuus peruuttaa vähitellen omaan ikääntyvään yksityispihaamme: *bdiip, bdiip, bdiip...* kuten marimekkokousoin ja muumeilla koristeltu teurasauto. Nuoruuden haihatteluja ja muuta rahan ansaitsemistamme häiritsevää räjäkyvää ainesta ja voimakenttää käärtetään pois tapettavaksi. Jätettä, kertamaksu. Kuljettajien naamat maksettu pois, ja myös myyjä luovuttaa omista kasvoistaan oleellisia kauniita paloja.

Välihuomautus: Paavo Haavikko ajatteli, että jokaisella runolla on aina konkreettinen alkusyntynsä. Siten hänestä esimerkiksi Kalevalan sampo olisi saattanut olla Bysantin rahan väärennyslaitteet. Oi runonlaulajain taivassampo, tuo finanssikapitalismin manuaalimalli! Että voisikin rahaa luoda itse, kuten nykypankit, tyhjästä!

Toki eettis-ekologisesti kestävä talouskasvu voimme liputtaa hulmuten, mutta koska sinä ja minä olemme valinnoissamme niin epärationaalisia, sellaista rakentumista on vielä kovin vähän.

(osoittelee sormella) Mutta hei, mitä *sinä* myyt markkinoille, mikä on juuri sinun kauppatavarasi hinta rahassa mitattuna? Mistä roikkuvat kiinni arvokkaimmat hintalappusi? Missä on muista ihmisistä nokkima paikkasi statuspituusjärjestyksessämme? Minkä sosioekonomisen

ääriviivatotuuden sinusta piirtää pankkitilisi saldo? Häpeätkö sitä? Oletko markkinataloudellisesti riittävän harvinainen tai muuten kiinnostava? Mikä on sinun osaamisesi tehdä rahaa ja korkojen kasvatuskykyysi?

Mitä vittua, oletteko te kiinnostuneet *runoudesta*!?

Välihuomautus kaksi: VM, EK ja TE-toimistot tulevat edellyttämään, että jatkossa runoilijoidenkin tulee tuottaa ainoastaan karvattomiksi ajeltuja vientituotteita, sellaisia, joille löytyy ulkomailta maksukykyisiä asiakkaita.

Samalla kertaus yksi: Runojenkin päävärit sekoittuvat kohtalonomaisista, ei-itse-valituista, mutta elämän loppuun asti säteilevistä kiteistä, kuten vanhemmat ja heidän oppineisuutensa, varallisuutensa, uskontonsa jne. Lapsuuden olosuhteet, geeniperintö, aivokemiat, muisti, ns. opittu omatunto, aika ja maa johon syntyy jne. Henkilökohtaisten kalterien varjo alleviivaa kovalla valolla runojen ohuet ihot – myöhemmin räpsyy mukaan sattumia, kokemuksia elämästä. Kollektiivisesta, tuhansien vuosien psyykepankista liukenee putkena tavaraa; jossain kohtaa alkaa tahdonvapauden ja minän illuusoiden varjoleikitys. Luinen nahkapussi sisäelimeen voimistelee nuoruutta kiiltävillä tangoilla ihmeissään: luullen hetken, että *kaikki* on mahdollista. Alkuasukasaivot pyörittävät päässämme välittäjäaineet muljuen omaa rulettiaan, kuula menee usein sekaisin, kallomme rahisee nykyolosuhteissa hyvin väärää aikaa.

(lähtee kävelemään ympäri esiintymislavaa kädet selän takana)

Se mikä minulle on näinä tiettyinä kevätaamuina katkeraa, on nähdä yksilöiden, eri yhteisöjen ja ihmisyiden kaikki upeat potentiat, ja sitten nämä realismin matalat ja yhä jyrkentyvät nokiset portaavat, minne joudumme kilpaillen konntaamaan ainutkertaiset voimavaramme. Helveti. Vain rahan takia.

Kysyikö joku, missä toivo on? Sitä en tiedä, mutta ihminen asuu muuttumisen vankeudessa. Korjaan, vapaudessa.

RUNO

♀ ♂ ♀ ♂ ♀ ♀ ♀ ♂ ♀ ♂ ♀ ♂ ♀ ♂ ♀ ♂
♂ ♀ liiketaloudellisesti tarpeettomilla
eloon jäännös, taistelu ♀ ♂
♀ keskiluokkakilpa matalanpalkansaajat, ♀
♀ ♂
♀ ♂
leikinomaisuus
kilvoittelu
♀
♀ ♂ huiput ♂ ♂
♂
missä sinä
minä ♀
♀
♀ missä
♂
| huiputus

*Niin pysyvät nämä kolme: usko, toivo, rakkaus.
Mutta suurin niistä on raha.*

ELINA LAINE

Turkulaistunut humanisti, joka on löytänyt, kadottanut ja jälleen löytänyt runon.

.....

Kirjoitan lukijalle, ja lukija saa vallan ja vapauden tarkastella runoa itselleen sopivasta vinkkelistä. Minua ilahduttaa, jos joku löytää runoistani tarkoittamani merkityksen. Vielä enemmän minua ilahduttaa, jos joku löytää niistä itselleen henkilökohtaisen eli mielestäni hienoimman merkityksen. Yhteiskunnallisena vaikuttajana runo onnistuu parhaimmillaan tuottamaan sellaisia taide-elämyksiä, joiden vuoksi ihmiset taiteen pariin hakeutuvat.

Runo on kieltä ja puhetta, ja useimmiten muiden korville päästetty puhe johtaa jonkinasteiseen vuoropuheluun. Kaiken ei tarvitse ottaa kantaa, mutta jollain tapaa kaikki julkaistu teksti kuitenkin ottaa kantaa johonkin, jo syntyprosessillaan ja olemassaolollaan. Esimerkiksi sisällöltään lähtökohtaisesti poliittisesti kantaa ottamatonkin taide elää jossain määrin kytköksissä taide- ja kulttuuripoliittikkaan. Koska haluan uskoa, että taide tukee yksilön ja yhteiskunnan hyvinvointia, liu'utaan luontevasti myös hyvinvointipoliitiikan puolelle.

Suoraan yhteiskunnallisiin kysymyksiin kantaa ottavia tekstejä olen kirjoittanut lähinnä liittyen hyvinvointiyhteiskunnan rakenteisiin sudenkuoppineen ja siihen, kuinka yksilö järjestelmiin mahtuu, ei mahdu tai katoaa. Yksilön ja yhteiskunnan hyvinvoinnin suhteen lisäksi myös oikeudenmukaisuus kaikessa laajuudessaan tarjoaa kasapäin tarttumapintoja ja dialoginpaikkoja sekä tekstitasolla että kirjallisuudessa instituutiona.

Eräänlaista yksilöidenvälistä ja yhteiskunnallista vuoropuhelua on sekin, että runokentällä kukin runoilija runoineen sujahtaa todennäköisesti jonkinlaiseen muiden luomaan lokeroon, joka tuskin koskaan voi olla täysin vapaavalintainen. Itse olen ennen muinoin työskennellyt sairaanhoitajana ja terveydenhoitajana, joten ihmistä lääketieteen ja / tai terveydenhuollon suunnalta vilkuileva näkökulma on jossain määrin iskostunut minuun. Olen hyödyntänyt runoissani esimerkiksi psykologian ja psykiatrian alaa niin aiheissa kuin aiheiden käsittelyssäkin. Profiloituminen runoilevaksi hoitajaksi ei sykehdytä, mutta lähtökohtaisesti kirjoittajan tuotokset kuitenkin kummunnevat

hänen omista kiinnostuksenkohteistaan ja elämäkokemuksestaan, vaikkei omasta elämästään kirjoittaisikaan.

POTILAS 3

Ensi yönä haluaisin nukkua.

Yksi suurimmista ongelmista on se,
että toistaiseksi
minulle ei ole löytynyt mitään järkevää käyttötarkoitusta.

Olen laskenut 365 reikää katossani

ja muodostanut niistä lukuisia kuvioita:

Otavan
äitini kasvot
sinun nimesikin minä olen muodostanut
ja laajalti leviävän puun

Välillä häpeän olla minä. Mutta harjoittelen tapaa olla.

Harjoittelen tapaa roikkua oksissa, oksissa roikkuminen
kuuluu käsittääkseni jossain vaiheessa kaikkien elämään.

Ehkä minua pitäisi säilyttää pimeässä ja lämpimässä paikassa
istuttamiseen asti?

Ensi yönä haluaisin nukkua, mutta jos nukahdan,
reiät lähtevät liikkeelle,

valuvat seiniä, asettuvat ylleni.

SUSINUKKE KOSOLA

Susinukke Kosola on turkulainen kirjoittaja. Häneltä on julkaistu runokirja .tik.. Hän on yksi Koleran perustajajäsenistä ja toimii myös lukuisissa kirjallisuusyhdistyksissä.

.....

RUNO ON AUTONOMINEN TILA

Runo on aidattu tila kielellisen todellisuuden kartastossa. Se on olemassa kielestä riippumatta mutta aina jossakin suhteessa siihen. Runon voi nähdä jokainen, jolla on näköaisti – mutta ymmärtää vain kielitaitonsa verran.

Kielestä puhuttaessa puhumme samalla todellisuudesta. Maailma ilman kieltä on pelkkää merkityksetöntä dataa. Kieli vailla maailmaa on kartta olemattomasta maastosta. Kielen ja materiaalisen todellisuuden suhde on sopimuksenvarainen, kuten kartan ja maaston suhteen pitääkin olla. Mikään asia sosiaalisessa todellisuudessa ei ole perustavanlaatuisesti olemassa. Todellisuus on kokemus, jota kieli ohjaa.

Runo on autonomiaan pyrkivä tila keskellä kieltä. Sen lähtökohtana on täydellinen itsemääräämisoikeus. Se säilyttää kielestä vain sen, mitä tarvitsee – joskus se voi olla pelkkä äänne, joskus se on kaikki.

Runoilija on arkkitehti.

Kun puhuin siitä, että runoa voi ymmärtää vain kielitaitonsa verran, niin tarkoitin seuraavaa: Kun astumme autonomiselle alueelle me korruptoimme sen. Näemme sen itsemme näköiseksi. Korruptio ei kuitenkaan tuhoa aluetta. Alue jää, ja se voi toimia kohtaamispaikkana, jossa voi kohdata hyvinkin epätodennäköisellä tavalla.

Jokainen kohtaaminen on kaiken potentiaali.

Tilasta voi syntyä liike kuin Allen Ginsbergin *Huuto*. Tilasta voi syntyä kansa kuin *Kalevala*. Pääasia on, että tilasta voi syntyä.

En useinkaan kaavaile tiloilleni tarkoituksia. En ainakaan enempää kuin kuvataiteilija kaavailee seinää, jolle ripustaa taulunsa, tai tatuoiija ihoa,

jolle verittää merkkinsä. Seinien ja ihmisen anatomia on jotain, mikä pitää ottaa huomioon – ei suunnitella sitä. Minä voin vain suunnitella tilan – jokainen rakentaa sen omakseen käsillä olevista materiaaleista, taitonsa ja tietonsa mukaan.

Tila, jota voi käyttää vain yhdellä tavalla, on häkki. Jotkut pitävät häkeistä. Ne ovat käytännöllisiä. Ne ovat helppoja. Niissä ei voi erehtyä. Häkit ovat turvallisia heille, jotka pelkäävät erehtyvänsä, ja heille, jotka tykkäävät pitää rakkaimpansa vankeudessa – ulottuvilla ja karkaamattomissa.

Vaikka joku toteuttaisikin tilani juuri siten, kuten minä sen päässäni tein, vaikka ihminen kulkisi pitkin lempikäytäviäni lempihuoneisiini ja kiinnittäisi huomionsa lempiornamenteihini, kävijän on myös vietävä muisto niistä takaisin kieleen, vaalia kokemiensa tiloja omissa tiloissaan. Yhä useampi ottaa turistin roolin tuntemattomilla alueilla. ”Jännää”, sanovat kuvia napsuen. Tilat luhistuvat ja katoavat heidän selkiensä takana kuin niitä ei olisi koskaan ollutkaan.

Runo elää yhteiskunnassa samalla tavalla kuin kielessä. Se ei ole sattumaa, koska sitähän yhteiskunta on – kieltä. Se on sopimustenvaraisten symbolien verkosto ja näin ollen se tihkuu kielen kautta myös runoon. Minulle runoissani onkin tärkeää se, että niihin ei mene mitään epätoivottua materiaalia. Siinä jos missä minä olen tarkka. Pohjani ei voi olla steriili, joten valitsen bakteerikantani huolella.

Runous on aina olemassa suhteessa yhteiskuntaan, mutta ei ikinä yhdessä tai tietyssä suhteessa. Autonomiaan pyrkivänä alueena.

Näissä tiloissa on loputon potentiaali, ne voivat kasvaa kohtaamispaikkana tai metsäpalona. Tai molempina.

En ole niitä arkkitehtejä, jotka suunnittelevat toimistorakennuksia kuutioita selkeästi rajattuja tarkoituksellisia epäoutoja arvattavia tiloja. En pidä heitä arkkitehteinä lainkaan. (Kutsun heitä luonnontieteilijöiksi.) Merkitsen pohjapiirroksiini sävyt, peilit, ovet, ikkunat, mutten seinä. Ei, ei koskaan pahlia paksumpia seinä.

TUTKIMUS 8

tämä on sosiologinen tutkimus jossa on voittaja
tilastollinen keskiarvo parhaudesta
onnellisuuden pyhä geometria kohoaa elämän kruunapuolella
ja klaavasta, siitä eivät puhu kuin mielenvikaiset joiden kuu on juustoa
vaikka on yleistä tietoa että kuu on KIVEÄ
Earth's only natural satellite
 7.3467309×10^{22} kiloa
hätäisiä molekyyliä jotka karkasivat esihistoriallisen maamme pinnasta

ja ympyrä ei ole pyöreä, siinä on
ääretön määrä kulmia kuten pii ei ole ikuinen
vaan irrationaalinen

mikään ei ole sitä miltä näyttää
vaan kaikki on ensin
ja näyttää vasta siten
kuten tämä kerjäläinen kävelykadulla
polviensa allaa keltainen Hullujen Päivien pussi
on ensiksi säie, atomirykelmä, vähän niin kuin kuu
ja tämä perussuomalaisen vaalitelalle heilaava Jouni
on evoluution väijäämätön lopputulos

ensisijassa

jälkeenpäin

he ovat lomakkeiden asukkeja,
vaikka eihän niissä tarkene talvipakkasella, kylmä kuin nokkonen
vasten
ihoa pistää
eri tavalla kuin Arkadianmäen torkkupeittojen langat

älä usko valokuvia joissa kodittomat
nukkuvat
leppoisasti uutisarkkien alla kuin ne olisivat
jotain muuta kuin arkkuja
tässä ei ole mitään uutisoitavaa
laske katseesi niin että näet jalkasi
jos näet varpaiden sijasta kengät joiden alla on asfalttia
niin kiitä teollisuutta

jos näet varpaat ja niiden alla ruohoa
niin kiitä luontoa
ja uutisoi siitä

miten kuukin on alunperin juustoa
ja vasta jälkeinpäin kiveä
koska ensin on sana ja vasta sitten materiaa
eikä tää vittu oo ees raamattua vaan sosiaalista konstruktionismia
ja se on fakta
on fakta
että tämä kaupunki on friteerausastia
joka dipataan kuplivaan arkeen
paras kypsennystila on kahdeksan tuntia
kerrostalot rouskuvat pedon hampaiden välissä
ja sitten *tsädäm* juonenkäännä: peto olikin ihminen
koko tila on häntäänsä pureva käärme
iso O niin kuin myrskysilmä ja kaivo
johon on itse sylkenyt ja

voi voi
kuis ny tällee kävi?
Hännättä mietimme sitä,
palaamme varpasiin ja kenkiin ja syylliseen
katse nousee

ihminen aktivoituu, hän kirjoittaa ensiksi sanan
virkkeen lauseen pykälän kuun

ja sitten uutisoi kylmästi
niin etteivät tilastot tarkene
talvipakkasella

SISÄLLYSLUETTELO

TOIMITTAJAN ESIPUHE	5
TAPANI KINNUNEN	10
MATTI LAITINEN	13
ARTEMIS KELOSAARI	15
ASKO LEHTONEN	18
HARRI HERTELL	20
HELIANNE KALLIO	23
JUHA KULMALA	26
KASPER SALONEN	30
LASSE HAUERWAAS	32
MARKKU AALTO	35
RITA DAHL	39
ROBERT MERIRUOHO	42
SILENE LEHTO	44
TEEMU MÄKI	46
VEERA KIVIJÄRVI	51
VESA HAAPALA	54
VILJA-TUULIA HUOTARINEN	57
VIRPI ALANEN	60
J.K. IHALAINEN	64
KLAUS MAUNUKSELA	67
TEEMU MANNINEN	71
TOMMI PARKKO	74
MARKO LAIHINEN	77
ELINA LAINE	81
SUSINUKKE KOSOLA	84